

LA REVISTA DEL FOMENT
PRIMAVERA 2015—NÚM. 2143

Panorama
L'EXEMPLARITAT
COM A IDEAL

—*Javier Gomá*

Dossier

CHURCHILL:
EL CARÀCTER
ÉS DESTÍ

—*Ignacio Peyró*

Temes de demà

L'ÀRTIC COM A
MERCAT EMERGENT

—*Nicklas Larsen*

Arts&Co.

NÚRIA ESPERT:
EL TEATRE QUE DÓNA
FORMA A LA VIDA

—*Sergi Doria*

ELS OFESOS

—*Antonio Muñoz Molina*

IDEES AMB PODER
L'acceleració de
la inventiva humana

Consum mitjà: des de 3,8 fins a 6,4 l/100 km. Emissions de CO₂: des de 99 fins a 148 g/km.

BMW EFFICIENT DYNAMICS
MENYS CONSUM. MILLORS PRESTACIONS

BMW Empreses

900 357 902
www.bmw.es/empresas

T'agrada conduir?

SIGUI QUINA SIGUI LA SEVA EMPRESA, AQUEST ÉS EL SEU COTXE

NOU BMW SÈRIE 2 ACTIVE TOURER

Per a una start up o una companyia centenària; petita, mitjana o gran. Per recórrer ciutats o països; per viatjar amb clients, companys o familiars; per a la feina o l'oci. Per a tot, arriba el nou **BMW Sèrie 2 Active Tourer**, el primer monovolum de BMW. Amb un increïble espai interior, gràcies als seus nous seients regulables i divisibles, i amb la tecnologia BMW més avançada, capaç d'adaptar-se a qualsevol necessitat de la seva empresa. Perquè si vol que la seva empresa ho pugui fer tot, cal que ho tingui tot.

— La fusió d'humanisme i ciència ha estat un maridatge fecund al llarg de la història. El representen savis excepcionals com Leonardo da Vinci o Ramon Llull, de qui enguany commemorem els set segles de la seva mort. Visionaris, avançats a la seva època, que se'n sortien igual en els diferents registres creatius; la llengua, la música, la pintura, la ciència, les matemàtiques, l'arquitectura... Així, la humanitat ha avançat alhora que s'han succeït descobriments que han canviat el curs lineal i previsible de la història. En l'origen sempre hi ha el procés de les idees, el pensament creatiu, que ha engendrat les transformacions contínues del nostre món amb totes les grandeses i també misèries.

En els últims vint anys, Internet i la digitalització han estat l'eix transformador de la nostra societat, la cultura i l'economia. Una revolució extraordinària que trenca amb la tradició en el sentit més ampli. Un canvi complet de paradigma en què tot està en evolució constant. Les estructures pesants de la vella economia deixen pas a allò que és mòbil, petit, lleuger. Sembla senzill, però no ho és. Les empreses encara exploren els models de negoci que regiran la nova economia i que arribaran a tots els sectors productius, no només als de la informació i la cultura, sinó també als serveis, el transport o l'energia. El que és digital parla de cost marginal zero, d'economia col·laborativa i de compartir coneixement en un món ultraconnectat. Les empreses treballen per construir la seva nova arquitectura per investigar on es genera valor.

A més de les noves idees transformadores i amb poder que han impactat en l'essència del nostre sistema de vida tradicional, potser necessitem més que mai les paraules que ens expliquin què està succeint, ens apuntin cap on anem i, en definitiva, posin nom als nous conceptes que governen el món.

Joaquim Gay de Montellà
President de Foment del Treball

EL MÓN A LES TEVES MANS.

Ara tot són avantatges

- Super Cover, condueixi segur i relaxat.
- Ràpid Return, torni el seu vehicle sense esperes.
- Més de 5450 oficines en 165 països.
- Assistència a carretera 24 hores al dia.

Avis i Iberia Plus s'uneixen per donar-te més.
Ara rebràs **Avios** a cada lloguer.

902 135 531

avis.es

També disponible a la seva agència de viatges

AVIS®

— Les idees defineixen el sentit d'una època, la perfilen quan interactuen amb les dinàmiques de la realitat. Quines són les idees amb poder per a aquest any 2015? N'hem seleccionat set, del *cloud computing* —per exemple— a la tornada de la idea d'exemplaritat, de la modernitat líquida a l'auge de la neurociència. Moltes altres idees amb poder formategen el temps present i sens dubte apareixeran en els números següents de **F**. De la mateixa manera que, per l'impacte generatiu de les idees, cada moment històric queda marcat pel caràcter dels seus líders. Els lectors de **F** poden revalorar el que va significar la personalitat de Winston Churchill, ara que es compleix mig segle de la seva mort. En acabar la Segona Guerra Mundial, conseqüència de la Primera —la que havia de ser l'última de les guerres—, Churchill va prenunciar la brutalitat del Teló d'Acer i l'inici de la guerra freda. Churchill, Roosevelt o De Gaulle representen formes de lideratge que avui gairebé han quedat oblidades. Però la seva herència va fer possible tallar el nus gordià que va ser la col·lisió entre dues idees de tant poder com la llibertat i el totalitarisme.

Valentí Puig, *director*

A més de les indagacions sobre art i cultura pròpies de la secció “Arts & Co”, per al bloc “Temes de demà” iniciem una col·laboració amb el *Scenario Magazine* del prestigiós Institute for Futures Studies de Copenhaguen, amb temes tan heterogenis com el futur dels mèdia o l'Àrtic com a mercat emergent. Idees i lideratges són fonamentals per desxifrar un futur i donar-li un sentit que es nodreix de tensions i conflictes tant com de l'afany per estar a l'altura dels temps. És a dir, es tracta d'escrutar l'esdevenir de la condició humana. Abstreus en el present, abandonem de vegades la consideració dels futurs possibles, els mètodes per afrontar els temes de demà i que **F** intenta una vegada més aclarir per als seus lectors. Al cap i a la fi, el futur comença a totes hores.

Foto de portada: Getty Images / Ikon Images

Edita
Foment del Treball
Direcció
Valentí Puig

Realització
FACTORIA
PRISMA

Coordinació
Sergio Escartín
Disseny
Llorenç Perelló Alomar

Dipòsit legal: B-17853-2014
ISSN: 2385-3891

s'edita en castellà
i català

Foment del Treball no es fa responsable de les opinions expressades pels col·laboradors en els seus articles. © Foment del Treball. Reservats tots els drets. Prohibida la seva reproducció, edició o transmissió total o parcial per qualsevol mitjà i en qualsevol suport sense l'autorització escrita de Foment del Treball.

PVP: 10 euros.

situa't

per competir

Polígon de la Zona Franca
La millor ubicació industrial
i logística per a l'empresa

A Barcelona ciutat

Les millors connexions internacionals

Des de 4.500 m² a 100.000 m²

Condicions de lloguer flexibles

elCONSORCI
barcelona ZONA FRANCA

entitat formada per:

comercial@el-consorci.com
www.elconsorci.net

Sumari

PANORAMA —

- 10** Les idees encara importen més
- 14** El món ambigu de la modernitat líquida
- 16** Existeixo, per tant penso
- 20** El món està ben fet
- 22** El projecte Big History
- 26** Supranacionals i transnacionals
- 28** Internet global com una nova galàxia
- 30** L'exemplaritat com a ideal

DOSSIER —

- 34** Churchill o el caràcter com a destí
- 40** Winston en deu frases
- 42** Alfons XIII, per Winston Churchill

TEMES DE DEMÀ —

- 48** Els mitjans de comunicació el 2030
- 52** L'Àrtic com a mercat emergent
- 58** Una cervesa superior a la ciutat de Kafka

ARTS&Co. —

---

64 Entrevista Núria Espert: el teatre que dona forma a la vida /
66 Literatura Un lloc des d'on escriure / **70 Periodisme** L'entrevista ideal /
72 Contra cultura Quan la repetició fa la diferència / **74 Geografies** Hotel Galle Face, luxe vell a Sri Lanka / **76 Estil** Patek Philippe, l'aniversari d'un mite / **78 D'autor** Els ofesos

***Els valors signifiquen molt.
Sobretot, si tens el valor
de mantenir-los durant 110 anys.***

Des dels orígens, som una entitat financera orientada a promoure l'estalvi i el **benestar de les persones**.

Passa el temps, però l'essència no canvia. Vocació de **servei**, **lideratge** i **compromís social** són avui, com ahir, els valors que ens guien. I continuar rebent la **confiança** dels nostres prop de 14 milions de clients ens ha fet esdevenir el que som.

- El primer banc d'Espanya
- La xarxa d'oficines i caixers més extensa
- El banc més innovador del món, i líder en operativa multicanal (internet, mòbils, caixers, *smart TV*, xarxes socials...)
- La primera Obra Social del país i una de les principals del món, amb un pressupost anual de 500 milions d'euros

No som només un banc. Som CaixaBank.

www.CaixaBank.com

Patrocinador de
l'Equip Olímpic

Millor Banc del Món
en Innovació Tecnològica
2013 i 2014

F

Idees amb poder

—Les idees i la transformació del món convergeixen en el millor moment per al coneixement i el progrés, que ens ofereixen més garanties de llibertat, lucidesa i riquesa. Per això considerem capital intel·lectual la informació intangible que pot produir valor. Les idees amb poder no han estat mai una exclusiva de la filosofia com a tradició. En realitat, sovint provenen de formes de pensament molt heterogènies, tan heterogènies com la realitat fluctuant. Invents com la màquina de vapor o els sistemes informàtics es poden equiparar per les seves conseqüències amb idees fundacionals comparables amb la separació de poders o el dret internacional. Amb amplis marges de diferència, totes són idees amb poder. I el que ja sabem és que les idees són la gran matèria primera del segle XXI.

- 10** Les idees encara importen més
per Valentí Puig
- 14** El món ambigu de la modernitat líquida
per Justo Barranco
- 16** Existeixo, per tant penso
per redacció F
- 20** El món està ben fet
per Marc Bassets
- 22** El projecte Big History
per Daniel Capó
- 26** Supranacionals i transnacionals
per Teresa Carreras
- 28** Internet global com una nova galàxia
per Jordi Torres
- 30** L'exemplaritat com a ideal
per Alberto Gordo

Les idees encara importen més

DE 'L'ESCOLA D'ATENES' ALS ALGORITMES QUE REGEIXEN GOOGLE, LA INTERCONNEXIÓ ENTRE IDEES I ÈPOQUES ÉS UN DELS POTENCIALS MÉS ACTIUS

per Valentí Puig

— Els éssers humans desconeixem tantes coses de l'univers com de nosaltres mateixos. Oportunament, les idees ens permeten interpretar el món tant com reconfigurar-lo. Per exemple: amb Steve Jobs han desaparegut les cabines telefòniques, el xoc de civilitzacions és una idea que emergeix cíclicament, topen els pros i contres de la intel·ligència artificial, no aconseguim definir què és la consciència humana, modulem noves formes de convivència cívica, pretenem calcular com s'expandeix el cosmos, l'ADN resol enigmes criminals, la robòtica fa les guerres i transitem tant per la incertesa com per la transcendència.

Si les idees sempre han tingut valor, en un món postideològic encara més i en la segona dècada d'un nou segle la intel·ligència de l'ésser humà obté quotes insòlites d'innovació multiplicativa. Celebrem un nou poder de les idees. Poden sorgir d'una tradició filosòfica que es readapta, de la postcrisi econòmica, de processos polítics imprevistos o tant de la indagació científica i les seves aplicacions tecnològiques com de l'exploració de noves dinàmiques empresarials. Encara no sabem del cert quines han de ser

poden ser algunes de les idees que van prefigurant la dècada actual, sabent que demà passat el paisatge pot haver canviat com per efecte d'una tempesta perfecta, a l'efecte de la qual ens exposem per navegar en aigües desconegudes a la recerca d'alguna cosa nova i beneficiosa. En aquests temps sense nous sistemes filosòfics i amb violència teocràtica, l'absència de grans idees unificadores fa encara més fascinant allò que vindrà, dinamitzat per les xarxes, accelerat pel paradigma digital, esperonat per la curiositat inextingible de la intel·ligència humana.

Un efecte indicatiu és que el poder de les societats occidentals rau avui en la capacitat de vendre noves idees en un món globalitzat. Les empreses amb elevada capacitat innovadora obtenen beneficis amb productes que ni tan sols s'estudiaven uns anys abans. Generar idees és ara mateix una de les grans estratègies econòmiques perquè, en fase de recuperació econòmica, la destrucció creativa és novament una dinamo que propulsa creativitat i noves idees per a un món que busca tant el futur com l'estabilitat. L'encreuament genètic entre tecnociència i cultura humanística ha donat pas al que anomenem *tercera cultura*, una de les sinergies intel·lectuals que avancen més en la nostra època. Igualment, el postcapitalisme s'anima amb les idees d'innovació, ja que la capacitat inventiva de la humanitat no té límits i és acumulativa. Aquestes idees s'expandeixen a tota velocitat perquè vivim

en l'era de la comunicació humana, de manera instantània, lliure i sense límits. El 1997, un radical manifest ciberpunk sostenia: "Vivim al ciberespai, estem a tot arreu, no coneixem fronteres." La profecia ciberpunk ha transformat el comerç, altera la noció de propietat intel·lectual i, en conclusió, utilitza les idees amb poder per a la seva combustió contínua.

Com que ja ha passat mig segle després de la mort de Winston Churchill, ve a tomb la definició que en va fer el seu adversari polític, el laborista Clement Attlee. El comparava amb un pa de pessic de diverses capes: "Una capa és sens dubte del segle XVII. El segle XVIII és ell, evidentment! Hi havia en la seva figura el segle XIX i una capa gruixuda, per descomptat, de segle XX; i una altra capa curiosa que possiblement era del segle XXI". Sens dubte, ho era. La nova creativitat té precedents en la innovació contínua que prové de l'experimentació, el coneixement i les responsabilitats de la consciència humana. Aquells entorns més favorables a les idees creatives seran els motors d'una nova prosperitat, sobretot si aconseguen un equilibri entre el sentit de comunitat i l'autonomia individual. Potser no hi ha hagut mai tants caps per lligar. Potser això pot donar pas a una concatenació d'idees amb poder, el preludi d'altres teories unificades sobre l'experiència del món i de la vida. L'aparença simple d'un fet acotat per la tecnologia —avui per WhatsApp, tal com va fer el xip, ➤

Dreta. En el centre de la famosa pintura de Rafael 'L'escola d'Atenes', Plató (esquerra) i Aristòtil (dreta) debaten sobre la recerca de la veritat

[Foto de Lucas Schifres, Getty Images]

les idees més influents del segle XXI: és per una qüestió lògica de perspectiva temporal però també d'acceleració de la inventiva humana. Com a màxim és suposable, però no menys agosarat, indicar quines

A man in a white shirt, dark vest, and blue jeans stands on a red circular rug on a stage. He is holding a white envelope in his left hand and gesturing with his right hand. Behind him is a large red screen with the text "Inside TED" in white. The stage is lit with red and purple lights, and the background features large red letters spelling "TED".

Inside TED

ja protohistòric en comparació amb el gigabyte—aconsegueix canviar costums, hàbits amorosos, transmissió d'idees polítiques i alteracions en la cohesió familiar. En un món cada vegada més interconnectat, les idees amb poder fan la volta al planeta en fraccions de segon. De la mateixa manera que l'aparició de les ciutats va canviar el significat de la llibertat, què està passant al ciberespai? Fa prop de 250.000 anys, la humanitat en potència va començar a fer servir el llenguatge. Representava l'aparició de l'aprenentatge col·lectiu, una nova complexitat, una forma incipient d'interacció. D'aquí sorgeixen les primeres idees amb poder, gràcies a la sedimentació constant dels aprenentatges col·lectius. Més idees, conflictes inesperats, sistemes emergents de conseqüències desconegudes fins ara, solucions que semblen cosa de l'atzar: no només el futur, és que ni tan sols el present es podrà continuar pensant linealment.

Bucles d'idees amb poder van a la recerca de l'ordre revelador. Com cal afrontar la realitat de societats que envelleixen i requereixen molt més d'una democràcia providencial? És l'educació en línia la resposta a un aprenentatge permanent que ofereixi competitivitat? Quines són les narratives adequades per a l'aventura de l'ésser humà al planeta Terra? Hi ha alternatives a la societat desvinculada? Centenars d'idees conflueixen com si fossin imantades per un trencaclosques de peces sense fi. Idees i hipòtesis flueixen en un present radical, en un món que s'ha fet presentista, mentre no falten els qui auguren l'apocalipsi o la decadència. No sabem fins a quin punt moltes coses han començat a funcionar d'una altra manera. Ni tan sols hem esbossat un altre ordre mundial quan esclata un altre conflicte. Colonitzar altres planetes, aplicar la nanotecnologia a la medicina quotidiana, conèixer millor els instants posteriors al Big Bang i alhora escanejar el cervell o regenerar la democràcia: a tot estirar, parlem més de futurs que no pas de futur. Com diu l'historiador David Christian, el vals interminable del caos i la complexitat és un dels fils conductors de la història del món.

“Si les idees sempre han tingut valor, en un món postideològic encara més i en la segona dècada d'un nou segle la intel·ligència de l'ésser humà obté quotes insòlites d'innovació multiplicativa. Celebrem un nou poder de les idees”

Potser som al llindar d'una fase renaixentista, encara que de vegades temem una apagada semblant a la de les eres fosques. A diferència del primer renaixement, les idees amb poder actualment es propaguen a la velocitat de la llum, d'un extrem a l'altre de la terra, i tenim més capacitat d'elecció amb un clic o amb el zàping. És cert que vivim en la cultura de l'ara mateix, indiferent al que significa un passat en comú, però no és menys cert que tenim un accés molt directe al coneixement de la complexitat, tot i que hi hagi tantes inèrcies de simplificació i banalitat. Queda molt marge de maniobra per a les idees amb poder. En el seu fresc *L'escola d'Atenes*, Rafael celebra les glòries del pensament grec però els atorga característiques del saber renaixentista. Així, els historiadors han identificat la figura de Miquel Àngel en la del filòsof Heràclit, Leonardo encarna Plató i l'arquitecte Bramante li presta el rostre al geòmetra Euclides. És a dir, l'escenificació pictòrica d'un món del passat clàssic recorria a les figures vitals del Renaixement. D'unes idees amb poder a unes altres, la història aconsegueix els seus millors moments per contrast amb la devastació, la violència i la guerra.

Per descomptat, en bona part seguim entre el mite i la raó. D'aquí han sorgit les idees amb poder, a les grans universitats o en un garatge de Silicon Valley. Alhora, la innovació no garanteix la felicitat ni anul·la la tragèdia. Al segle IV, Agustí d'Hipona va dir: “Entenc que entenc” i al segle XXI escrutem les imatges cerebrals perquè ens continua intrigant la naturalesa de la nostra consciència. Mite i ciència fixaven els trajectes de *Star Trek* fins

que els herois van naufragar en un *reality show*. En aquell moment creïem que la televisió havia posat fi a l'època on es debat la cosa pública, però ara tenim a YouTube les conferències breus de TED.com, seguides per milions de persones a tot el món, amb afany de conèixer i entendre les grans qüestions. TED.com és una altra idea amb poder. Aquí apareixeria un Aristòtil d'avui anant amb el micròfon sense fil amunt i avall de l'escenari, a la recerca d'idees per trobar una millor qualitat de la democràcia representativa. Es pot afirmar que ben poques idees amb poder són la transformació d'una idea clàssica.

Qualsevol selecció d'unes idees amb poder acaba per força sent arbitrària i aleatòria, excepte que disposem d'un espai enciclopèdic i d'un temps il·limitat. O el que és el mateix: per què unes idees sí i altres no? El que és fonamental és constatar que les idees segueixen tenint poder i que en la seva millor capacitat són un antivírus que permet eradicar temptacions totalitàries o deliris prometeics. Hi ha una idea de l'home a les pintures d'Altamira, que es va desenvolupar quan Darwin va passar per l'estret de Magallanes i avui continua aquesta mateixa intenció en els transbordadors espacials. Com a part del progrés accidental de la humanitat, el telescopi, el rellotge de butxaca, la màquina de vapor, l'anestèsia, la fibra òptica o l'accelerador de partícules no es poden quedar al marge d'una història de les idees, com els presocràtics, l'algorisme, la teoria de l'Estat, Erasme, el contracte social o la lògica de la llibertat. Al cap la fi, idees i amb poder. ●

Esquerra. Les breus conferències TED, seguides per milions de persones a tot el món gràcies a Internet, estan dedicades a les “idees dignes de difondre” [Foto de Lucas Schifres, Getty Images]

El món ambigu de la modernitat líquida

EL PROFESSOR ZYGMUNT BAUMAN DEFENSA QUE VIVIM EN UN MÓN LÍQUID PERQUÈ RES NO ADOPTA UNA FORMA DETERMINADA DURANT GAIRE TEMPS

per Justo Barranco

— **Fi de la història.** Postmodernitat. Segona modernitat. Hipermodernitat... Els intents per atrapar en un sol terme els canvis radicals viscuts en les últimes dècades han estat tan nombrosos com discutits. I qui ha acabat imposant-se en aquesta massificada carrera per retratar-los ha estat el ja gairebé nonagenari sociòleg polonès Zygmunt Bauman (Poznan, 1925), que des de fa dècades —després d'abandonar el seu país per una campanya antisemita del govern comunista polonès— és professor a la Universitat de Leeds: Bauman ha creat —i explotat en totes les variants possibles— el terme *modernitat líquida* com a metàfora de la nostra vida actual. Vivim en un món líquid on hi ha amor líquid, por líquida, vigilància líquida...

Perquè els líquids, a diferència dels sòlids, no conserven fàcilment la forma. Els líquids, com les relacions personals, les creences, els hàbits o els contractes de treball al món d'avui, flueixen, vessen, es desborden, esquitxen, es filtren, degoten, inunden... Res no adopta una forma determinada durant gaire temps, a diferència del món de fa unes dècades, quan la feina i el matrimoni eren sovint per a tota la vida i les regles socials, polítiques i econòmiques, i les institucions i les creences estaven ben establertes. Era l'anomenada *modernitat sòlida*.

Modernitat, recorda Bauman, significa modernització obsessiva, addictiva. No acceptar les coses tal com són, sinó canviar-les per alguna cosa millor. Ho modernitzem tot: les regulacions, les relacions, els objectes... Fondre el que és sòlid i modelar-ho de nou era una preocupació de la modernitat des del principi, però inicialment només buscava substituir les institucions novellades del segle XVIII, l'antic règim, per altres de noves amb millors fonaments i més duradores. Però amb el temps el procés va seguir altres camins.

Bauman fixa l'inici de la modernitat el 1755 al terratrèmol de Lisboa, després del qual es va declarar un enorme incendi i es va produir un tsunami devastador. Una tragèdia que retrata Voltaire en el seu *Càndid*, on apareix el ridícul Pangloss, un filòsof que estava segur que vivien al millor dels mons possibles i que tot el que succeïa era per bé. Després d'un terratrèmol d'aquesta magnitud, aquestes idees van quedar mortes. La catàstrofe de Lisboa va tenir un enorme impacte en la Il·lustració europea. La naturalesa era cega i calia posar el món sota l'administració humana. Reemplaçar el que hi havia per allò que es podia dissenyar racionalment. Per alguna cosa realment duradora.

A la llarga, la racionalitat instrumental deixaria el camp lliure al paper determinant de l'economia, que s'aniria desempallegant dels seus tradicionals lligams polítics, ètics i culturals, com també ho farien progressivament els mateixos individus. La dissolució d'aquelles amarres que limitaven la llibertat individual de triar i actuar va desembocar en la desregulació, la liberalització i la flexibilització actuals. Un llarg procés en què s'han generat, com assenyala Ulrich Beck, institucions zombis, mortes i encara vives, com la família, la classe i el veïnat. I s'han trencat els vincles entre les eleccions dels individus i els projectes i les accions de caràcter col·lectiu. La responsabilitat del fracàs recau, denuncia Bauman, primordialment en els individus, encara que els riscos de cada elecció els puguin causar forces que transcendeixen la seva capacitat per actuar. Així, ara la virtut més útil no és la conformitat a les normes —escasses i sovint contradictòries— sinó la flexibilitat.

Per això, avui el maldecap més gran de la nostra vida social i individual, as-

senyala, és com prevenir que les coses no siguin tan sòlides perquè no puguin canviar en el futur. No creiem que hi hagi solucions definitives i, a més, no ens agraden. Sabem que som canviabls. I estem segurs que apareixeran noves oportunitats que devaluaran les existents. Succeeix amb els objectes materials però també amb les relacions amb els altres i amb nosaltres mateixos, en la manera com ens avaluem.

Potser l'ambivalència més gran del món líquid, adverteix, la mostren les relacions, el nou amor líquid. Els homes i dones contemporanis, abandonats als seus propis recursos, estan sempre àvids de la seguretat de la unió i d'una mà servicial amb la qual puguin comptar en els mals moments, és a dir, desesperats per "relacionar-se". Però desconfien tot el temps d'"estar relacionats" i, particularment, d'estar relacionats "per sempre", perquè temen que aquest estat es pugui convertir en una càrrega i ocasionar tensions que no se senten capaços ni desitjosos de suportar i que poden limitar la llibertat que necessiten... per "relacionar-se".

"Que siguem flexibles ens ho demanen", apunta, "els nostres propis governs, avui incapaçs de gairebé res més després del divorci entre poder i política". Gran part del poder requereix per actuar amb l'eficàcia de què feia gala l'Estat modern ara s'ha desplaçat a l'espai global, mentre que la política ha quedat circumscrita a un àmbit local. I hi ha hagut un col·lapse del pensament, de la planificació i de l'acció a llarg termini. Si tenim en compte quin era el projecte inicial de la modernitat, assenyala el sociòleg, avui es dona la paradoxa que la tasca de construir un nou ordre millor per substituir el vell i defectuós no forma part de cap agenda actual. I, a més, ha passat l'època de les revolucions sistemiques perquè resulta extraordinàriament difícil imaginar què podrien fer els vencedors per revertir la situació. Una ambigüitat final: en la societat contemporània, en què som més lliures que mai, també som més impotents que en cap altre moment de la història. "Tots sentim avui", conclou Bauman, "la desagradable experiència de ser incapaçs de canviar res". ●

Justo Barranco és periodista

Existeixo, per tant penso

AVENÇOS EXTRAORDINARIS EN EL CONEIXEMENT DEL CERVELL HAN SITUAT LA NEUROCIÈNCIA EN PRIMER PLA, FINS AL PUNT QUE ES CONSIDERA LA SUBSTITUTA DE LA PSICOLOGIA. QUINS SÓN ELS LÍMITS NEURONALS A L'HORA DE DECIDIR LLIUREMENT? LA CIÈNCIA DEL CERVELL EXPLORA ENIGMES MOLT ANTICS I ESCANEJA EL LABERINT DE LES NEURONES

— El que es discuteix a les aules i els laboratoris de la neurociència és si el coneixement del cervell explicarà el que és pensament, com prenem decisions i, en general, com ens comportem. Un altre front de debat és la proporció dels factors emocionals o inconscients i els racionals quan exercim el nostre lliure albir. En termes generals, la neurociència té a veure amb tot el relatiu al sistema nerviós. La cartografia del cervell ha avançat espectacularment en les últimes dècades i s'extrapola —potser en excés— a l'explicació del comportament a l'hora de votar un o altre partit polític o la manera d'assumir aquesta o aquella opció econòmica. La tècnica d'imatge per resonància magnètica funcional fa possible anar explorant amb alta definició les capes successives de la vida cerebral. Són fases d'un atles que il·lustra les connexions del cervell. Però fins i tot amb les tecnologies més avançades, no podem negar o afirmar que algun dia siguem capaços de traçar el mapa dels circuits neuronals.

El neuròleg Antonio Damasio, de la Universitat d'Iowa, en *l'Error de Sòcrates* (1994) explora el paper de les emocions en la presa de decisions, per contrast amb la tesi que les nostres decisions de cada dia corresponen a un ordit racional. Com a tecnologia, l'escaneig del cervell ens permet suggerir que es tracta d'un òrgan regionalitzat, en el fluir del qual l'emoció compta almenys tant com la raó. On Descartes es va equivocar, afirma Damasio, és en l'afirmació "Penso, per tant existeixo" perquè és al revés: "Existeixo, per tant penso". Dit d'una altra manera, les ordres més baixes del nostre organisme es troben al bucle de la raó superior. Com

desxifrar les ordres que dona el cervell? De fet, es tracta de l'estructura vivent més complexa de l'univers. Quan s'analitza l'impacte dels trastorns i lesions cerebrals, l'euociència clínica, cada vegada més útil per investigar malalties com la d'Alzheimer o el mal de Parkinson.

Entre la ciència-ficció i la futurologia, una pregunta vital es refereix a canvis neuronals que proporcionarien noves orientacions a la responsabilitat criminal o als mètodes educatius malgrat que no hi ha un consens sobre aquest demà passat, possiblement perquè la neurociència potser mai ho explicarà tot encara que ja comença a explicar no poques coses. És la idea, encara discutida, que els processos cerebrals que es representen en la nostra consciència només són una mínima part, un fragment, del que passa al nostre cap. Des d'aquest punt de vista, és un conflicte entre el procés moral i el procés més aviat utilitarista, un càlcul de costos i beneficis. El professor Sebastian Seung de Princeton sosté que la identitat, la memòria o la personalitat es formen segons la manera com les cèl·lules i les àrees diferents del cervell s'interconnecten. Alhora, això significa que l'espècie humana es pot estudiar a si mateixa. Al cap i a la fi, va ser Ramón i Cajal qui primer va anomenar neurones a les cèl·lules nervioses.

Pel professor Michael Gazanniga, un mestre de la neurociència cognitiva i explorador de la divisió entre els dos hemisferis cerebrals, "som agents personalment responsables i amos dels nostres actes, tot i que vivim en un món determinat". Aquesta era la tesi del seu assaig fonamental *Qui mana aquí?* (2011). Manté que som ➔

Imatge. La neurociència estudia l'estructura i l'organització funcional del sistema nerviós i els resultats obtinguts permeten entendre com aprèn el nostre cervell, com guarda la informació i quins són els processos biològics que faciliten l'aprenentatge [Foto de Getty Images/Science Faction]

El que la neurociència ens va ensenyant
és que tot funciona de manera diferent de com
creiem que ha de funcionar

---

persones i no cervells: és a dir, som l'abstracció que té lloc quan una ment, que emergeix d'un cervell, interactua amb el cervell. El cervell treballa en gran manera amb el pilot automàtic: primer actua i després es fa les preguntes. Gazzaniga espera que la investigació neurocientífica permeti rellevar en algun moment un sentit innat de l'ètica que sigui la brúixola del comportament humà.

Potser som en una fase de sobrevaloració dels poders de la neurociència però també pot ser que sigui el llindar per poder anar llegint el que passa a les nostres ments. Alguns estudis neurocientífics suggereixen que pugui ser possible llegir les intencions d'un ésser humà abans que les executi. Recentment, ha tingut un impacte mediàtic especial la tesi que el cervell utilitza una eina matemàtica com la inventada per Alan Turing —la vida del qual queda explicada en la pel·lícula *Desxifrant enigma*— per descodificar les claus xifrades de l'exèrcit de Hitler en la Segona Guerra Mundial. Va ser un gran pas de la revolució informàtica. En realitat, la màquina de Turing va ser capaç de calcular la fiabilitat d'una o altra informació. El que ara sabem és que també recompon, com en un trencaclosques, les informacions sense fiabilitat contrastada per poder arribar així a decisions simples. Encara que, segons sembla, l'invent és polonès i prové de la Primera Guerra Mundial, la màquina de Turing té actualment alguna cosa a veure amb la manera com els éssers humans recorrem a una estratègia similar per donar sentit a una informació incerta, com aconseguia fer la màquina descodificadora

en virtut d'un algoritme específic. Comencem a entendre millor com el cervell se sobreposa a la incertesa i pren les seves decisions. El que no sabem és fins a quin nivell de complexitat en les decisions tindrà vigència aquesta teoria. La descodificació neuronal segueix en l'enigma i qui sap si podrà ser una realitat.

El que la neurociència ens va ensenyant —diu Gazzaniga— és que tot funciona de manera diferent de com creiem que ha de funcionar, com per exemple que quan l'ésser humà decideix emprendre una acció aquesta decisió ja opera abans que l'individu en sigui conscient. Això és: pot ser que quan ets conscient d'un pensament aquesta idea ja hagi transcorregut. En realitat, cada vegada que guardem memòria es van creant noves connexions cerebrals. Com envelleix el cervell? La veritat és que la neurociència ha demostrat fins a quin punt increïble el cervell és capaç d'adaptar-se a l'experiència vital. Fins on ens pot portar l'estudi del cervell i del nostre sistema nerviós? Queda per davant la tasca ingent de cartografiar els milers de milions de cèl·lules que componen el cervell, com s'originen, de quina manera es desenvolupen i en quina mesura i a quina velocitat s'interconnecten. Aquest afany fascinant i ardu pot contribuir al tractament de l'esquizofrènia o a analitzar la hipòtesi d'un cervell col·lectiu. L'ésser humà voldria saber per què somia i segons quines pautes. Encara desconeixem molts circuits i clivelles del cervell humà. Pel camí, les troballes de la neurociència podrien acabar transformant el concepte de qui som i com pensem. ●

Dreta. Els resultats d'una ressonància magnètica del cervell són de gran utilitat per avaluar i detectar una gran varietat d'afeccions i problemes

28-Jan-2009

Sc 5.2/1
T1FFE / FFE/M [3]

28-Jan-2009 Sc 5.2/2
T1FFE / FFE/M [3]

28-Jan-2009 Sc 5.2/3
T1FFE / FFE/M [3]

28-Jan-2009

AP -1°

AP -1°

AP -1°

A 27 R 9 F 4

A 27 R 9 F 4

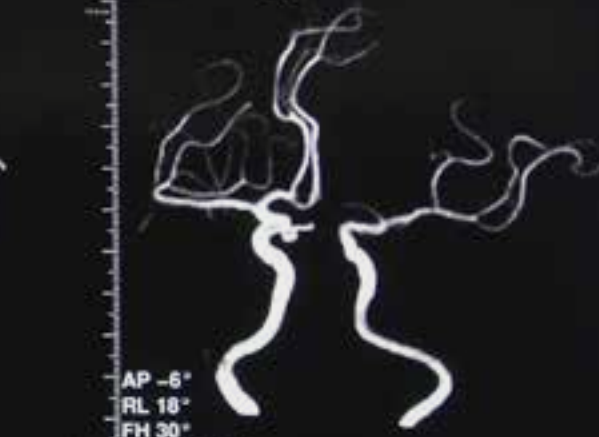
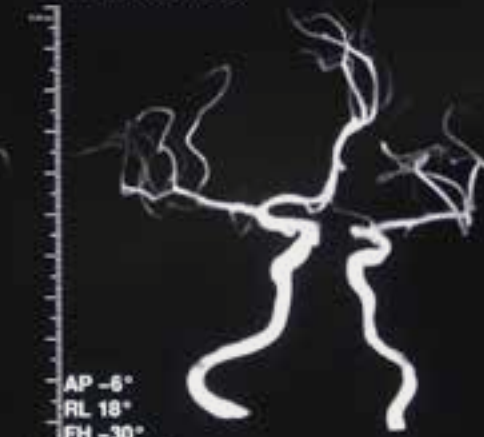
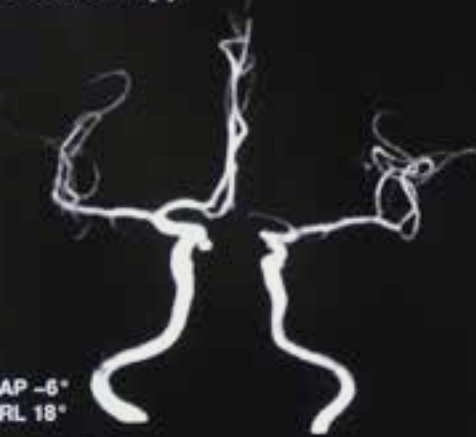
A 27 R 9 F 4

Sc 5.6/4
T1FFE / FFE/M [6]

28-Jan-2009 Sc 5.6/3
T1FFE / FFE/M [6]

28-Jan-2009 Sc 5.6/5
T1FFE / FFE/M [6]

28-Jan-2009

AP -6°
RL 18°

AP -6°
RL 18°
FH 30°

AP -6°
RL 18°
FH 30°

A 27 R 9 F 4

A 27 R 9 F 4

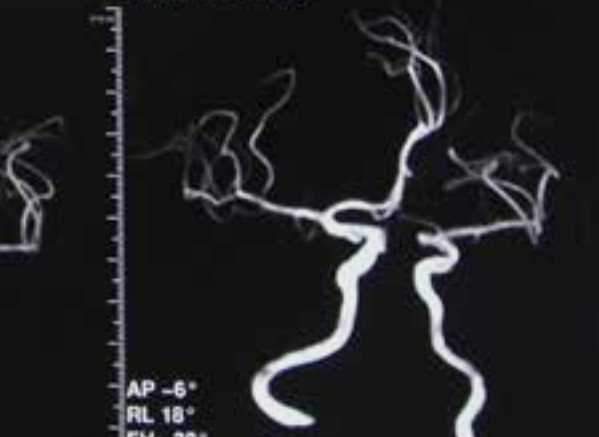
A 27 R 9 F 4

Sc 5.6/1
T1FFE / FFE/M [6]

28-Jan-2009 Sc 5.7/3
T1FFE / FFE/M [6]

28-Jan-2009 Sc 5.6/3
T1FFE / FFE/M [6]

28-Jan-2009

AP -6°
RL 18°
FH 180°

AP -2°
RL 3°
FH -16°

AP -6°
RL 18°
FH -30°

A 27 R 9 F 4

A 27 R 9 F 4

A 27 R 9 F 4

El món està ben fet

L'APLICACIÓ CREIXENT DE LA RACIONALITAT EN ELS AFERS HUMANS ENS AJUDA A ENTENDRE QUE LA VIOLÈNCIA "ÉS MÉS UN PROBLEMA QUE CAL RESOLDRE QUE NO PAS UN CONCURS QUE CAL GUANYAR"

per Marc Bassets

— **Podríem parlar de la disputa** dels dos Jorges: dos grans poetes castellans, Jorge Manrique i Jorge Guillén, que, sense saber-ho, van definir un dels debats crucials del nostre temps. "Qualsevol temps passat va ser millor", escriu Manrique a les *Coples a la mort del seu pare*. "El món està ben fet", diu Guillén en el poema "Butaca beata". Vivim en un món en declivi —més violent, més il·letrat, més infeliç— o en el millor dels mons que hagin existit mai? Podem respondre a aquesta pregunta d'una manera impressionista: en vista de les barbaritats de l'Estat Islàmic al Pròxim Orient, l'epidèmia de l'Ebola a l'Àfrica, l'atur endèmic a l'Europa mediterrània, la fatxenderia de Putin a Ucraïna, és difícil no subscriure la idea que cada vegada anem pitjor i enyorar un passat més o menys remot.

Però també podem adoptar una mirada empírica: fixar-nos en els números, les estadístiques; buscar, en l'univers de les dades massives, les claus sobre el nostre món. Aquesta és l'opció del professor Steven Pinker, psicòleg experimental a la Universitat de Harvard i un dels pensadors més estimulants sobre la naturalesa humana i l'evolució de les nostres societats. Pinker és l'autor d'*Els àngels que portem a dintre*, un llibre en què, amb profusió de dades i gràfics, demostra que el món és cada vegada menys violent. "És possible", escriu Pinker, "que el declivi de la violència sigui la tendència més significativa i menys apreciada de la història de la nostra espècie". Centrem-nos en les guerres. El nombre de morts en conflictes bèl·lics va atènyer

Un combatent kurd sosté el seu fill en el centre de la ciutat fronterera síria de Kobane, coneguda com a Ayn al-Arab, el 28 de gener de 2015
[Foto de Bulent Kilic /AFP/Getty Images]

un pic als anys quaranta: els anys de la Segona Guerra Mundial. Des d'aleshores no ha deixat de baixar. Amb breus repunts —el més recent a causa de la guerra civil a Síria—, anecdòtics des del punt de vista estadístic. Quan va acabar la guerra freda, fa vint-i-cinc anys, hi havia uns quinze guerres en curs —conflictes armats amb més de mil morts anuals, segons la definició que utilitza Pinker—; el 2013, n'hi havia set. No és només la guerra el que ha declinat. També els genocidis. Pel que fa als homicidis, als Estats Units, un dels països més violents del món desenvolupat, n'hi havia més de deu per cada 100.000 habitants a principis dels anys vuitanta; ara n'hi ha menys de cinc. I la violència contra els infants... Pinker esmenta fins i tot, com a prova de la millora del gènere humà i dels avenços cap a la civilització, la prohibició de les curses de toros a Catalunya.

Com s'explica aquesta evolució? I com pot ser que la majoria no en siguem conscients? A la primera pregunta, Pinker respon amb cinc "forces històriques" que, segons ell, han format els nostres millors instints, els millors àngels de la nostra naturalesa del títol del llibre. Aquestes forces són l'emergència d'un Leviatan, un estat robust que reté el monopoli de la força; el comerç, que fa que les persones siguin més valuoses vives que mortes; la feminització de les nostres cultures, que ens allunya de la glorificació de la violència, "un joc bàsicament masculí"; el cosmopolitisme, que ens obre al punt de vista dels altres, a l'empatia; i el que el professor de Harvard anomena l'*escala de la raó*, l'aplicació creixent de la racionalitat en els afers humans, que ens ajuda a entendre que la violència "és més un problema que cal resoldre més que no pas un concurs que cal

guanyar". A la segona pregunta —per què ignorem la bona nova?—, Pinker hi dóna resposta amb explicacions psicològiques. En síntesi: la nostra ment ens enganya. Recordem més el que és negatiu que allò positiu. Com diu Pinker a les seves conferències, citant una frase del tennista Jimmy Connors: "Em rebenta més perdre del que m'agrada guanyar." Vivim en la il·lusió d'un pas-sat arcàdic i solem confondre la nostra evolució vital, un declivi de la infància a la vellesa i la mort, amb l'evolució del món. Tendim a creure que el que és memorable —un atemptat, un accident d'avió, un terratrèmol— és el que és probable. L'exemple més rotund que presenta Pinker és el dels atemptats terroristes, trivials en termes estadístics perquè els tres mil morts dels atemptats de l'11-S, els més letals de la història, són una anècdota al costat de les morts per homicidis i en guerres civils,

però que acaben imposant la visió d'un món hostil, cada cop més amenaçador, i condiciona les polítiques dels nostres governs.

Les tesis de Pinker tenen detractors. Sí, hi ha menys morts en guerres, però és perquè la medicina ha avançat i permet salvar els ferits, no perquè les guerres siguin menys violentes i els que hi participin, més civilitzats. D'acord, el nombre de guerres cau a mínims històrics, però dues de les guerres més devastadores —les dues guerres mundials, amb l'Holocaust inclòs— van ser fa molt poc, abans-d'ahir en termes de la història humana. Ho expliquen tot, les xifres? Leon Wieseltier, un dels estranys intel·lectuals nord-americans en el sentit europeu —o en el sentit novaiorquès dels anys quaranta o cinquanta— va articular en una polèmica amb Pinker a la vella revista *New Republic* una de les crítiques més contundents

al cientisme de l'autor d'*Els àngels que portem a dintre* i a la seva voluntat d'explicar el món només amb xifres, renunciant al coneixement humanístic, a la religió, a l'inefable.

La paradoxa de Pinker és que, si té raó —i és difícil discutir-l'hi— i el món és menys violent que mai, possiblement sigui perquè l'*homo sapiens* mai no ha deixat de creure que tot tipus de perills l'amenaçaven, que l'apocalipsi aguaitava a la cantonada. L'estat d'alerta permanent, encara que sorgeixi d'un autoengany, és el combustible de l'evolució. És plausible pensar que estem millor que mai perquè sempre pensem que estem pitjor que mai. O que, parafrasejant els dos poetes, "el món està ben fet" precisament perquè "qualsevol temps passat va ser millor". ●

Marc Bassets és corresponsal del diari 'El País' a Washington

El projecte Big History

DARRERE LA IDEA D'UNA MEMÒRIA I UN APRENTATGE COL·LECTIU ES TROBA TAMBÉ LA NECESSITAT QUE ELS DIFERENTS CAMPS DE CONEIXEMENT ES FECUNDIN MÚTUAMENT: LA CIÈNCIA ENRIQUEIX LA COMPENSIÓ DE LA HISTÒRIA, LA QUAL AL SEU TORN IL·LUMINA EL TRAJECTE DE LA CONVIVÈNCIA HUMANA

per Daniel Capó

— **Comencem per una pregunta:** quin tipus d'història s'ha d'ensenyar avui? Amb quins continguts i amb quins objectius? És possible explicar, per exemple, el gran curs de la humanitat obviant el paper de les lleis de l'astronomia, la física, la química molecular, la biologia de les espècies o l'antropologia evolutiva? Per l'historiador australià David Christian —que va dissenyar el projecte Big History amb l'ajut econòmic de Bill Gates—, la resposta seria un no taxatiu. En les seves pròpies paraules, si per explicar la història de la humanitat cal remuntar-se a la prehistòria, “aleshores cal anar forçosament a l'arqueologia. Però si volem fer-ho amb rigor, haurem d'analitzar l'evolució i això ens porta a la biologia. I si volem entendre com es van desenvolupar els primats, abans hauríem estudiar com va sorgir la vida”. En última instància, el punt inicial seria el Big Bang, l'origen de l'univers. L'aspiració de la *big history* passa per conjugar les aportacions

de la història natural amb la història humana en un únic relat que no doni l'esquena als avenços científics. Per Christian, la història actua en funció del desenvolupament d'estructures cada vegada més complexes que s'enfronten contínuament a la seva pròpia fragilitat. Història natural, història humana.

El poeta anglès WH Auden va escriure que l'home, quan gira completament l'esquena a la tradició, acaba en mans de l'humor canviant i frívol de les modes, aliè a la saviesa de la història, que serveix de guia, humil i imperfecta, del comportament humà. Les seves paraules, llegides cinquanta anys després, adquireixen rellevància en una època com la nostra, definida per l'especialització científica i tècnica. Si els politòlegs tendeixen a atorgar cada vegada més importància al nervi narratiu de la societat, la manca d'un paradigma que doni coherència als diferents camps del coneixement només pot conduir a un dèficit ➔

Dreta. La cèl·lula apareix milions d'anys després de l'origen de l'univers. És la Big History. El 'Paramecium caudatum' és un organisme unicel·lular eucariota, les cèl·lules del qual fan totes les funcions vitals

Big Bang.
El projecte
Big History connecta
la història natural
iniciada amb el Big
Bang amb la història
de la humanitat

Disposem d'un sistema de comunicació tan poderós
que ens permet compartir el que hem après amb precisió
i acumular-ho en la memòria col·lectiva

---

d'ancoratge moral i intel·lectual. Com ens veiem a nosaltres mateixos?, cap on anem? Per alguns economistes, estem abocats a una nova geografia de la intel·ligència, el resultat de la qual serà una societat profundament atomitzada que progressarà a múltiples velocitats. És a dir, determinats valors —i determinats coneixements— s'ajusten millor que altres a les exigències de la modernitat. Sense aquesta cartografia imprescindible que ens orienti, els països sense un sentit sòlid de la història navegaran a les palpentes en un mar d'ombres.

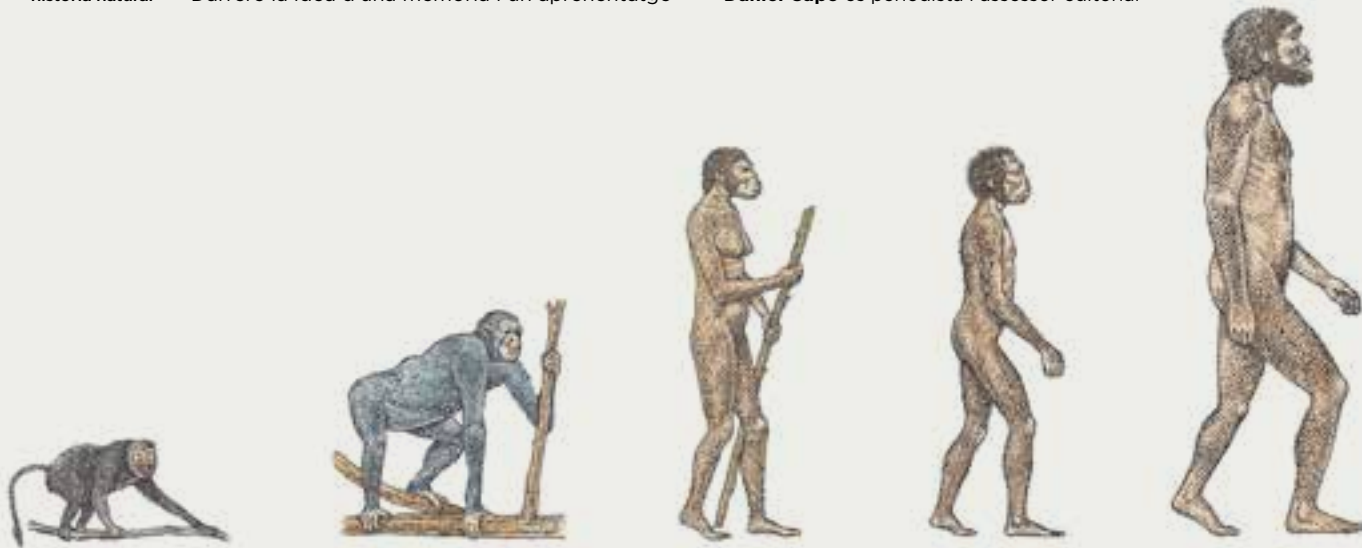
Igual que en els grans frescos, la mirada arriba fins a un passat remot de tretze mil milions d'anys, quan l'univers era tot just un gra d'arròs a punt d'expandir-se. D'aquest esclat sorgiran les galàxies i les nebuloses, els forats negres i els quarks, les estrelles i els planetes. Fa tot just quatre mil sis-cents milions d'anys que es va començar a formar el nostre sistema solar, i la vida conscient —la humanitat— sorgiria moltíssim després, fa uns dos-cents mil anys. El que diferencia els humans és el llenguatge, diu Christian a "La història del nostre món en 18 minuts", una de les seves conferències TED (www.ted.com). "Disposem d'un sistema de comunicació tan poderós que ens permet compartir el que hem après amb precisió i acumular-ho en la memòria col·lectiva. I això significa que pot sobreviure als individus que van adquirir aquesta informació i que es pot transmetre de generació en generació". És el que Christian anomena *aprenentatge col·lectiu*. Darrere la idea d'una memòria i un aprenentatge

col·lectiu es troba també la necessitat que els diferents camps de coneixement es fecundin mútuament: la ciència enriqueix la comprensió de la història, la qual al seu torn il·lumina el trajecte de la convivència humana. D'aquesta manera, la perspectiva és coherent i polièdrica a la vegada.

Un últim apunt: va ser el 2008 quan David Christian va conèixer Bill Gates, el fundador de Microsoft, que va decidir immediatament finançar amb deu milions de dòlars el que aviat seria el projecte Big History, un pla d'estudis en línia gratuït —amb capítols que van del Big Bang i els elements químics a la revolució tecnològica moderna— concebut per a estudiants de secundària. Amb més de quinze mil alumnes inscrits a classe i 1.200 escoles implicades, l'obsessió de Gates és aconseguir que els futurs ciutadans globals del segle XXI disposin d'un marc intel·lectual clar i precís que els ajudi a entendre el funcionament de l'ecosistema híbrid de la història. "La Gran Història —explica Christian— ens pot mostrar la naturalesa de la nostra complexitat i fragilitat, i els perills a què ens enfrontem; però també pot desvelar el poder de l'aprenentatge col·lectiu". L'optimisme de debò —i Gates és un optimista convençut com demostren, any rere any, els butlletins de la seva fundació— es consolida sobre el que es podria anomenar *tradició constructiva*. Aprenre del passat per, així, entendre amb humilitat el present i construir plegats el camí del futur. ●

Daniel Capó és periodista i assessor editorial

A sota. Per comprendre l'evolució humana cal tenir en compte les aportacions de la història natural

Evolució.
La troballa i anàlisi
posterior dels fòssils
permet conèixer
amb detall els éssers
vius del passat

Supranacionals i transnacionals

FINS ARA EUROPA ÉS L'ÚNIC ORGANISME SUPRANACIONAL QUE HA ACONSEGUIT RECONCILIAR TOT UN CONTINENT DESPRÉS DE DUES GUERRES MUNDIALS FET QUE NO HA PASSAT, PER EXEMPLE, A L'ÀSIA

per Teresa Carreras

— **El gran repte d'Europa** en aquesta centúria naixent que continua marcada per la modernitat líquida i per molts excessos és donar el protagonisme a la ciutadania europea, apoderar-la, perquè sigui la cara visible d'un nou relat d'Europa i pugui proporcionar autèntica força al projecte europeu del segle XXI. En aquesta societat el canvi, les desregulacions i les liberalitzacions van a una velocitat de vertigen mentre que les polítiques a les institucions són lentes i les relacions entre les persones són volàtils, imprevisibles i d'exhibició constant. Des de l'esclat del consumisme, la política s'ha contagiada d'aquest vertigen. Les persones viuen sense certeses perquè han d'assumir les pors existencials que comporta la llibertat. I la llibertat és la base de la democràcia, un dels pilars del projecte europeu.

El segle ha començat amb una governança mundial sense àrbitre. El món d'avui és global i multipolar. I en aquest món multipolar el model europeu que va inspirar Jean Monnet ja no és el model de referència dominant. Cap potència està en mesura de garantir el lideratge necessari per respondre als desafiaments globals. Europa va veure en la integració una manera de superar la seva carrera històrica de guerres i conflictes interns que portaven a l'autodestrucció. Ara, a aquest model, s'hi ha d'afegir una acció exterior harmonitzada i única. És un model que ha necessitat més de seixanta anys d'èxits i fracassos per

tenir un *acquis* comunitari de mecanismes de negociació capaços de servir de referència per a la integració en qualsevol part del món. Amèrica del Sud, sota la bandera d'Europa, n'és un exemple ja que s'han tirat endavant processos d'integració de repercussió d'èxit: la Comunitat Andina, Mercosur i la CELAC, que agrupa 33 països d'Amèrica Llatina i el Carib. 2015 és un any molt important per a lberoamèrica: eleccions presidencials a l'Argentina, legislatives a Veneçuela i la Cimera de les Amèriques, al Panamà, amb el president Castro com a protagonista. L'aixecament del bloqueig econòmic llarg i històric a Cuba per part dels EUA va ser a finals de l'any passat una sorpresa fora de guió.

En l'àmbit internacional les institucions multilaterals han d'estendre la mà als països emergents. Des de principis del segle XXI el centre de gravetat mundial s'està desplaçant a gran velocitat cap al continent asiàtic. La irrupció de la Xina, l'Índia, el Brasil obliga la UE a fer un cop de timó a la seva política exterior. Els Estats Units i la Rússia de Putin prioritzen les relacions Àsia-Pacífic en detriment de les transatlàntiques. Mentrestant, la influència de la Xina a l'Àsia, l'Àfrica i l'Amèrica Llatina no deixa de créixer. Les veritables barreres a què s'enfronta Europa en aquesta zona no són tant econòmiques com culturals. La crisi econòmica que encara arrossega Europa ha deixat en evidència que el paper

futur d'una Alemanya sense complexos serà clau per a Europa en aquella zona. La qüestió és comprovar si Alemanya i els seus socis europeus sabran caminar cap a una millor integració política. Per treballar seriosament per la governança mundial, els estats han de cedir sobirania a les institucions multilaterals a fi que en un món que avui és multipolar també es pugui articular la multilateralitat de la qual Europa és un dels actors essencials. Són unes institucions que han d'adequar uns partits polítics que són del segle XIX, que tenen uns programes del segle XX, a la realitat del segle XXI.

La Unió Europea va néixer per evitar un nou enfrontament francoalemany després de tres guerres intraeuropees. I en aquesta societat líquida és necessari que sobrevisquin i arrelin els valors dels pares fundadors: la pau, la democràcia i el model social. Els grecs han fet un primer pas per afirmar que la política segueix sent necessària i, amb el suport de la gent, han evitat la trencadissa europea. Ara la paraula clau continua sent *negociació* que, en les relacions comercials, es tradueix en el Partenariat Transatlàntic per al Comerç i la Inversió (TTIP), en curs de negociacions entre la UE i els Estats Units. És un projecte comercial de nova generació que i establirà la convergència reglamentària.

Estem en un moment de canvi cultural de dimensions noves perquè ha arribat l'hora que el projecte europeu estigui en mans de les persones. És a dir: l'hora de reforçar l'Europa política vinculant els ciutadans amb les decisions supranacionals perquè Europa tingui més presència en el món global. Cada vegada més calen noves motivacions que canviïn les mentalitats que transcendixin les fronteres dels estats-nació i situïn les aspiracions dels ciutadans, i especialment dels més joves, en una perspectiva paneuropea real. És el moment que les institucions que han permès la multipolaritat —Nacions Unides i UE— no impedeixin la multilateralitat i, així, es pugui assolir la governança mundial. ●

Teresa Carreras és periodista

CONFERENCE

EUROPE

Internet global com una nova galàxia

INTERNET GLOBAL MILLORARÀ LES NOSTRES VIDES, PERÒ HI HA CONTRAPARTIDES QUE HEM DE CONSIDERAR, I LA PRIMERA DE LES QUALS ÉS QUE, PER MITJÀ D'ALGORITMES, ES PODRÀ CONTROLAR EL QUE ESTEM A PUNT DE FER

per Jordi Torres

— **En el marc dels canvis tecnològics** que estem vivint en ple segle XXI, el núvol, aquest espai imprecís del qual tothom parla, ha esdevingut el centre neuràlgic d'una nova xarxa global d'Internet que connecta milions de persones. És el que, per exemple, hi ha al darrere de serveis com Facebook o Gmail, tan populars avui dia i que ja canvien tant la nostra manera de relacionar-nos. Però sobretot també parlem d'una nova força que indubtablement canviarà les nostres empreses i les portarà de cap a l'espai digital tan immens que compon la vasta xarxa d'Internet, que ja no té res a veure amb el que era en els seus orígens.

Es pot fer un símil amb l'electricitat. Fa un segle, les empreses generaven la seva pròpia electricitat per a elles mateixes. Però a poc a poc van aparèixer uns productors externs que oferien el servei d'una manera més barata, segura. I sobretot, es pagava només pel que es gastava, de manera que s'evitaven inversions per crear les infraestructures de generació d'energia. A partir d'aquest moment per a una empresa va començar a ser més convenient connectar-se a la xarxa per obtenir-ne energia que generar-se-la ella mateixa i, a més, així podien centrar els esforços en allò que era el seu negoci pròpiament dit.

Podríem dir que el núvol —computació en el núvol o *cloud computing* en termes tècnics— es pot veure com una oportunitat perquè les empreses puguin disposar dels recursos informàtics que necessitin sense haver de proveir-se'ls internament mitjançant una simple connexió a la xarxa d'Internet. Qui proveeix aquest servei a l'altra banda d'Internet són immenses

granges d'ordinadors de la mida de cinc o sis vegades el camp del Barça, amb centenars de milers d'ordinadors. És un nou paradigma de computació i emmagatzemament que converteix la informàtica en un servei més, com pot ser l'electricitat, l'aigua o el gas. D'aquesta manera, ara mateix les empreses tenen a la seva disposició un gran ventall de serveis que permeten millorar-ne els processos productius i d'innovació.

El núvol d'Internet global també ens permet accedir a un immens univers digital des de qualsevol lloc on hi hagi connectivitat i, sobretot, des de qualsevol dispositiu. En realitat, la frontera entre el món real i el món virtual es va difuminant. De fet, l'evolució d'aquest paradigma no s'atura i ja comencen a aparèixer nous dispositius que no només interaccionen amb nosaltres, sinó que també ho fan directament entre si. Internet global ja posa en contacte, a més dels milions de persones que l'usem, milers de dispositius de tota mena, amb capacitat de comunicar-se en qualsevol moment i a qualsevol lloc.

Estem a l'inici d'una nova era en la que Internet global ja comença a ser prou subtil per a les persones que hi interactuem sense ser encara del tot conscients que ja condiona la nostra manera treballar i viure. I anirà a més, perquè Internet global creix dia a dia amb una progressió d'efecte multiplicador i en un futur proper serà impossible viure'n deslligats. I això succeeix perquè la informàtica és encara una disciplina molt jove si la comparem amb la resta d'enginyeries. És a dir: li queda molt de recorregut per generar noves dinàmiques.

Els seus orígens es remunten no més enllà de la meitat del segle passat i cada quinze anys aproximadament s'ha produït una revolució tecnològica que ho ha canviat tot. A mitjans dels anys seixanta la informàtica va creuar l'hàbitat de la recerca per entrar progressivament en l'àmbit de les gran empreses en forma de gran ordinador compartit pels treballadors de l'empresa —anomenats *mainframes*—. Va ser cap a l'any 80 quan va arribar el que es coneixia com a PC —*personal computer*— o ordinadors personals: aquesta fase va fer possible que la informàtica estigués a l'abast de petites i mitjanes empreses, i fins i tot de particulars. Però a mitjans dels anys noranta va arribar a les empreses i a tota la societat en general una nova infraestructura anomenada Internet que va connectar tots els ordinadors. És així com es torna a produir una veritable mutació en la nostra manera de treballar.

Quan entrem en el segle XXI apareix al voltant del núvol una nova revolució tecnològica que transforma Internet global, basada bàsicament en el processament de números, en una nova Internet global que permet que els textos i la multimèdia siguin també computables i accessibles digitalment per a tothom des de qualsevol dispositiu i en qualsevol moment. I, ben aviat, segons el treball incessant en els laboratoris de recerca, Internet global permetrà també fer el context computable. Context computable vol dir que incorporarà capacitats predictives, que inclouran la funcionalitat correcta i el contingut en el moment adequat, a la persona idònia, aprenent contínuament sobre aquesta persona i fent la previsió del que pugui necessitar. És un objectiu

Imatge conceptual dels fluxos d'informació contínua gràcies a les noves tecnologies

que requereix poder tractar situacions complexes caracteritzades per l'ambigüitat i la incertesa. Això s'està intentant aconseguir per mitjà de mètodes d'intel·ligència artificial capaços de proporcionar una Internet global més capacitada per entendre la informació i fins i tot aprendre a partir de sensors de tota mena del món real i aconseguir, per exemple, conduir un cotxe sense conductor. Aquests nous sistemes permetran a les empreses augmentar la capacitat de raonament a fi de poder prendre decisions més ben informades

en situacions complexes que per naturalesa són d'ambigüitat i d'incertesa.

Internet global millorarà les nostres vides, però no sense resultats problemàtics: el primer és el fet que es podrà controlar, per mitjà d'algoritmes, el que estem a punt de fer. Ara la privacitat és un tema fonamental en el debat actual, però aviat passarà a segon pla quan l'aposta sigui preservar la capacitat de lliure elecció. Al món empresarial, Internet global representa un repte per als treballadors de coll blanc del segle XXI, que treballen amb informació i coneixement, de la mateixa manera que l'automatització de les fàbriques al segle XX va ser un desafiament per als treballadors de granota blava a les cadenes de muntatge. En una societat global, això insta a plantejar de manera urgent un debat col·lectiu sobre les conseqüències que ha de tenir la Internet global i que sens dubte representa una transformació a fons de l'actual manera de viure, treballar i pensar. ●

xement, de la mateixa manera que l'automatització de les fàbriques al segle XX va ser un desafiament per als treballadors de granota blava a les cadenes de muntatge. En una societat global, això insta a plantejar de manera urgent un debat col·lectiu sobre les conseqüències que ha de tenir la Internet global i que sens dubte representa una transformació a fons de l'actual manera de viure, treballar i pensar. ●

Jordi Torres és catedràtic de la UPC i director de Recerca al Barcelona Supercomputing Center

L'exemplaritat com a ideal

EN LA SEVA 'TETRALOGIA SOBRE L' EXEMPLARITAT', EL FILÒSOF JAVIER GOMÀ REFUNDA LA IDEA QUE TOTS SOM EXEMPLE PER A TOTS I D'AQUÍ NEIX L'IMPERATIU D'UNA MILLOR CONVIVÈNCIA

TEXT Alberto Gordo

— **Que la idea d'exemplaritat** hagi arrelat tant, i tan aviat, és un fenomen que Javier Gomà —autor de la *Tetralogia de l'exemplaritat*— atribueix a tres raons. En primer lloc, “la societat ha arribat a la convicció que l'estat de dret en la versió clàssica no és suficient i és necessari un plus extrajurídic”; és a dir, ja no n'hi ha prou amb complir la llei. En segon lloc, “estem convençuts que la separació entre vida privada i vida pública, que és perfecta des del punt de vista jurídic, des del punt de vista vital, social o personal tampoc no és suficient”. I amplia l'argument: l'exercici del poder es basa en la confiança, i la confiança té a veure amb el tipus de persona que ets. Per acabar, en la nostra època és molt difícil verbalitzar les conductes morals, és a dir, explicar què és just o decent. “Quan tu vols explicar al teu fill què és un comportament honest no l'envies a consul-

tar el diccionari, sinó que li poses un exemple; li dius: això és un comportament exemplar”.

A Javier Gomà —director de la Fundació Juan March des del 2003— el segueix sorprendent l'interès mediàtic i de públic que ha despertat i exclama: “Per un llibre de filosofia!” Entrevistat per F, explica que la seva indagació de l'exemplaritat, concepte al voltant del qual gira tota l'obra de l'autor —i en particular l'anomenada Tetralogia de l'exemplaritat—, és el fruit d'una “vocació literària pura”. Un pla de vida que va veure quan tenia setze anys. “Al principi va ser una fascinació per la Grècia arcaica, on ja vaig observar, encara que aleshores no tingués la maduresa suficient per saber-ho, una cultura molt arrelada de l'exemplaritat. Amb el temps vaig entendre que l'exemplaritat transcendia el període històric i a més era transversal, ja que considerava temes ètics, estètics, polítics, jurídics, sociològics, antropològics i principalment ontològics”.

Gomà intenta “concebre la realitat com a exemple personal, no com a llenguatge”, i d'aquesta manera s'oposa a la interpretació predominant de la filosofia contemporània. L'exemplaritat, ens ensenya, és un ideal i convé diferenciar-lo de l'exemple, que pot ser positiu o negatiu. L'exemplaritat ens afecta a tots, i aquí entrem en una de les tesis fortes de la seva *Tetralogia*: l'oposició a aquesta visió orteguiana, segons la qual “una minoria selecta té la responsabilitat de l'exemple i la resta és una massa que obeeix”. Al contrari, tots som exemples per a tots, i quan en som conscients neix l'imperatiu.

El filòsof i assagista Javier Gomà defensa que l'ideal de l'exemplaritat està més viu que mai
[Foto de Laura M. Lombardía]

“Com que sóc un exemple, de mi mateix sorgeix una crida perquè el meu exemple sigui positiu, virtuós”.

Va estar més de vint anys atrapat per aquesta vocació, un període, diu, en què el “sentiment dominant va ser l'ansietat”. I llavors va arribar el primer llibre, *Imitació i experiència* (2003), en què ja estableix no només una primera teoria general de l'exemplaritat, sinó tot un pla detallat per a un projecte molt més ambiciós. Va publicant títols: el 2007, *Aquil·les al gineceu*, on compara l'heroi grec amb el que anomena “la mediocritat sense relleu”, l'home que sense sofisteries, sense èmfasi, sense manierisme, sense amb les seves obligacions, funda una casa i envelleix: “En aquest anonimat universal jo hi veig èpica”, apunta. El

El fresc de Felice
Giani que recrea
la disputa entre
Aquil·les i Agamènnon.
Gomà compara l'heroi
grec amb el que
ell anomena
"la mediocritat
sense relleu"
[Foto de George
Papapostolou
/Getty Images]

2009 arriba *Exemplaritat pública*, i un primer escull: els editors creuen que el títol no s'entén. Què és això de l'exemplaritat? Però Gomà es nega a canviar-lo. "Aquesta anècdota té valor en la mesura que mostra que, el 2009, l'exemplaritat com a concepte no era vigent", diu.

Sis anys més tard, i després de publicar l'últim volum de la *Tetralogia*, *Necessari però impossible* (2013), es pot afirmar que el concepte ha fet fortuna. Els periodistes parlen d'exemplaritat, els polítics parlen d'exemplaritat, ja no es pot entendre una vida pública sense un requisit d'exemplaritat. Com a concepte, l'exemplaritat ja fugit de qualsevol tipus d'instrumentalització. La seva utilitat és àmplia: "Pot renovar la ciència política, la sociologia, el dret,

l'ètica, l'estètica, la teoria de la cultura". La filosofia paga algun preu per arribar amb tanta rapidesa al carrer? "És evident que hi ha un reduccionisme, però això no ho critico perquè entenc que forma part del procés natural de recepció".

Es parla de reforma moral, però és necessària? Gomà tracta de considerar-la en profunditat. Pensa, i així ho ha manifestat en diversos assajos, que les lleis poden tenir una funció educativa, i que l'ideal és que el ciutadà no tingui por al càstig associat a l'incompliment, sinó que interioritzi que si alguna cosa és il·legal, ho és perquè implica un comportament censurable. Per això creu en un sistema educatiu que formi "bons ciutadans". I creu, per descomptat, en la funció de la filosofia

que "s'ocupa dels problemes a llarg termini".

Javier Gomà també creu en els ciutadans? Creu que serà possible que avancin, junts, en favor d'un sistema que persegueixi i valori l'exemplaritat? "Diàriament veiem que la societat s'escandalitza davant de determinats exemples negatius; això vol dir que l'ideal de l'exemplaritat està més viu que mai. Escandalitzar-se és observar la diferència que hi ha entre la realitat i l'ideal moral de la teva consciència; quan aquesta distància és molt gran un entra en commoció i retreu certs comportaments, encara que siguin legals". ●

Alberto Gordo és periodista d'"El Cultural" ("El Mundo")

A young child with brown hair, wearing a light blue shirt and tan pants, is sitting on a shaggy grey rug. They are coloring a large world map on a white wall with a green marker. The map is partially colored with yellow, orange, and red. To the right, a wooden table holds a jar of colored pencils and several loose pencils.

Il·lusionats per créixer

A Gas Natural Fenosa creïem cada dia pensant en les petites coses que milloren la vida de les persones. I així hem aconseguit portar tota la nostra energia a més de 22 milions de clients a 25 països d'arreu del món. Perquè només estant a prop de les persones, podem ser més grans.

www.gasnaturalfenosa.com

gasNatural
fenosa
l'energia que pensa

F

Mig segle sense Churchill

—Mig segle després de la mort de Winston Churchill limitar-se a la nostàlgia seria banal. Al contrari, la vivència entre dos segles indica que Churchill encarna la gran constatació que els individus, en ple exercici de les seves llibertats, representen un poder de creació que és molt superior a forces històriques o abstractes. En definitiva, la creativitat humana, com passa amb la figura extraordinària de Winston Churchill, va per endavant i supera les constriccions deterministes que van desembocar en tants desastres al segle passat, com l'expansió dels totalitarismes. Homes com Churchill demostren el vigor de l'acció humana, la qualitat d'un lideratge i la categoria del que es pot aconseguir convertir en realitat.

34 Churchill o el caràcter com a destí
per Ignacio Peyró

40 Winston en deu frases
per redacció F

42 Retrat d'Alfons XIII
per Winston Churchill

CHURCHILL O EL CARÀCTER COM A DESTÍ

Mig segle després de la seva mort, una mica de Winston Churchill
perviu avui dia en la nostra llibertat

per Ignacio Peyró

— La City es va cobrir amb la millor boira, les campanes del Big Ben van emmudir i les grues del Tàmesi es van inclinar en una lenta reverència per acompanyar el funeral de Winston Churchill. Era el 31 de gener de 1965 i aquella va ser una ocasió augusta. Londres —narren els cronistes— no havia vist res semblant des dels temps del primer ministre Gladstone. Tampoc no ho tornaria a veure: les exèquies del gran estadista van ser les últimes “en la tradició britànica de cerimònia imperial”. Així ho havia disposat Isabel II: una litúrgia pausada, d’aflicció continguda, de pompa sòbria, fins al moment de glòria de les salves d’honor. Un funeral d’estat.

De la catedral de Sant Pau a Blenheim, una mica d’aquest recolliment s’acabaria perpetuant en moltíssims anglesos que van sortir al carrer per presenciar el seguici. Mentre el fèretre passava, els *bobbies* es tocaven el casc i els civils es treien el barret. La seva pena era una tristor sense plors, sense gemecs, sense pancartes. Era la mateixa bona gent britànica que George Orwell, a la grada del futbol, havia vist mansa i silenciosa com a la missa del diumenge. Aquell dia representaven la nació agraïda. Tants anys després del migdia de la seva glòria, potser es podria plantejar si no hi havia un punt exagerat, una mica propagandístic, en el comiat —com va

dir un historiador desmemoriat— a “aquell vell que vesteix de manera estranya i beu vi amb l’esmorzar”. I, no obstant això, aquelles secretàries del War Office i

aquells botiguers de l’East End no s’havien de preguntar per què eren allà. Sabien què li devien a aquest home. Alguns d’ells, de ben segur, havien combatut a l’altre costat del Canal. Molts havien viscut, sobre aquests mateixos carrers, les bombes del *Blitz*. I tots havien trobat un motiu per al valor i l’esperança en la veu que, a través de la BBC, va saber proclamar que “no ens rendirem mai”. En aquella hora crítica del 1940, com explica Ian Buruma, el món no va tenir res més a què aferrar-se que el vigor moral de Winston Churchill. Es mereixia un homenatge de pietat en la seva memòria.

En afrontar la batalla d’Anglaterra, segons reflexiona Store, “un líder de raonament sobri podria haver conclòs perfectament que no hi havia cap esperança”. Per sort, del ventall d’adjectius que ha merescut Winston Churchill, el de *sobri* és un dels menys freqüentats. Dormia sense mesura, sempre va menjar sense sotmetre’s a un horari. Allà on el laborista Attlee s’atenia amb escrúpol als temps, ell entretenia el seu Estat Major fins a la matinada, xop de *scotch* i de loquacitat alcohòlica. Fumava entre nou i deu cigars al dia, tenia una debilitat manifesta pel brandi “molt vell” i —segons els seus propis comptes— va buidar en aquesta vida els envasos de quaranta mil ampolles de xampany. Però potser un estadista necessita unes virtuts en temps de pau i altres en temps de guerra. Churchill no va tenir mai proporció, temprança, mesura. El lideratge, en canvi, li batejava a la sang, fill com era del vell tronc de Marlborough. Del seu pare havia heretat l’aplom d’un anglès acostumat a les certeses victorianes; de la seva mare, l’optimisme individualista dels nord-americans de la millor edat.

I si va néixer amb el *noblesse oblige* de l’aristòcrata, acabaria per adquirir el do de l’oportunitat dels polítics, la visió del militar i els instints de l’historiador. Una altra nota de caràcter quedava al capdamunt de la seva estirp: aquest caràcter entre audaç i temerari que ben bé podria provenir de la càrrega genètica d’un Raleigh i d’un Drake i que el distingiria entre els polítics de la seva època.

En estudiar el temperament churchilliana, lord Owen, per tant, l’encerta amb el seu *caveat*: que ningú cregui, davant de Winston Churchill, que som davant d’una persona normal. No van ser normals —pensem en Hitler— els seus enemics. I no va ser normal una vida que el va portar a conèixer l’última càrrega de la cavalleria i els primers passos de la cursa espacial, l’auge i la caiguda de l’imperi, el descrèdit i la fama i —com ell mateix va escriure— “el triomf i la tragèdia”. D’un extrem a l’altre, va tenir temps per vèncer la Segona Guerra Mundial, ocupar mil i un llocs de rellevància política, marcar una pauta com a historiador, guanyar el Nobel de literatura i donar nom a una etiqueta d’havans i a un clapejat per a corbates de llacet. Per a qualsevol home, combatre en tres continents o gaudir de la celebritat del periodista haurien representat una consecució vital: en la biografia de Churchill tot just figuren com un afegitó de la glòria.

Molts han intentat trobar la xifra de la grandesa churchilliana. A Phyllis Moir, una de les secretàries del prohom, li feien la pregunta insistentment. La bona dona va trigar anys a pensar la resposta. Finalment va escriure que “era impossible treballar amb el senyor Churchill durant un temps sense experimentar la sensació que era un home predestinat”. És difícil ➔

Esquerra. Retrat de Winston Churchill (1914) com a primer lord de l’Almirallat durant l’inici de la Primera Guerra Mundial

[Foto de Popperfoto/Getty Images]

Fumava entre nou i deu cigars al dia, tenia una debilitat manifesta pel brandi molt vell i, segons ell mateix, va arribar a beure quaranta mil ampolles de xampany

llegir afirmacions com aquestes en els escrits dels politòlegs. Però quan Moir retrata el Churchill sempre treballador, sempre apressat, és inevitable pensar en un home que sent la urgència de complir un disseny.

La pressa que tenia es van manifestar aviat. Quan ingressa a l'Acadèmia Militar de Sandhurst, el jove Churchill escriu a la seva mare i li comunica la intenció solemne de “fer alguna cosa al món”. Enrere quedava el nen tímid, l'alumne poc aplicat i el company poc popular dels temps de Harrow, un dels vivers de la raça. “Fer alguna cosa al món”: el mateix que havia dit, molt abans, un tal Benjamin Disraeli. Igual que l'eminent victorià, Churchill acceleraria per aconseguir-ho: potser no disposava d'un gran bagatge intel·lectual, però sí que tenia un magnífic uniforme d'hússars que podia lluir.

També tenia una valentia —nova— temerària, fins al punt que cal preguntar-se què hauria estat de Winston Churchill si no hagués malgastat els seus excedents d'energia, literalment, buscant guerra. El seu historial encara sorprèn. Abans de fer vint anys, ja havia participat en cinquanta operacions amb foc real a Cuba, a l'Índia, al Sudan, a Egipte i a Sud-àfrica. Ho va fer, gairebé sempre, en la doble faceta de soldat i corresponsal, tant per quadrar els comptes com per un romanticisme poc meditat. De vegades —com en temps dels bòers—

només va exercir com a periodista, però tot i així ho va fer tot per ficar-se en problemes. Per exemple, a Sud-àfrica, quan van atacar el seu tren, Churchill va assumir el comandament i no va rebre la Creu Victòria només

per figurar en condició de personal civil. Després, reclus a Pretòria, afegiria més pàgines a l'època de joventut de l'heroi: la seva fugida del camp de presoners i l'arribada fins a Lourenço Marques —capital de Moçambic, tres-centes milles més enllà— es van llegir a Anglaterra com les aventures d'un Byron. Avui més aviat han quedat com els versos inaugurals d'una èpica.

No hi hauria hagut Churchill establidista si no hagués existit, prèviament, un Churchill militar. Per això no estranya gaire que el gran home sempre tornés a la milícia: després de la seva primera i frustrada aventura a Oldham, a finals del XIX, i també a la Gran Guerra, jugant-se la vida, com una purgació de la seva culpa en el desastre de Gallipoli. Però Sud-àfrica havia estat la seva revelació al món i, aprofitant aquest ressò, faria el salt natural a la política: tot just començava el nou segle que ja era un més als Comuns. Poc abans, havia tornat a recordar a la mare: “Li vaig telegrafiar perquè m'enviés llibres.” Amb aquest pragmatisme s'acabaria forjant la prosa d'un historiador segons la pauta de Gibbon i —segons Bernard Shaw— l'estilista més prestigiós d'Anglaterra del seu temps.

Winston Churchill mantindria el seu escó durant més de seixanta anys, però la seva carrera d'home públic destaca menys per la seva durada que —típicament— per la seva brillantor. Va ocupar, abans del que era habitual, llocs ministerials capaços de culminar un *cursus honorum*, de Defensa a Municions, de l'Almirallat al Ministeri de l'Aire, de les Colònies a Interior. Va ostentar també el càrrec de canceller de l'Exchequer, la Hisenda britànica, malgrat que era un malgastador, de la mateixa manera que es va convertir en un orador memorable malgrat que arrossegava un problema amb les esses. Sorprèn poc —el caràcter és destí— que en les seves sis dècades en l'escena política conegués l'èxit i el

fracàs i només en comptades vegades la disciplina.

L'historiador John Lukacs, que ha estudiat tant la figura de Churchill, analitza la seva trajectòria abans de la Segona Guerra Mundial: per contrast amb el seu acompliment bèl·lic, la seva història prèvia s'havia compost de no pocs errors. Sempre se li va criticar la seva posició contra l'abdicació d'Eduard VIII, com també se li va censurar la determinació que tenia a conservar l'Índia. Fos com fos, el gran error —tatat de sang— va ser Gallipoli, molt més greu en la mesura que va tenir un gran component d'obstinació personal. Allà hi van perdre la vida un quart de milió de soldats i, com a conseqüència, ell mateix va caure de l'Almirallat. En va podia reclamar el seu perfil de visionari: la profètica exigència de rearmament contra l'enemic alemany abans de la Gran Guerra, l'impuls del petroli enfront del carbó, l'ús pioner dels tancs i fins i tot la ràpida oposició —“cal ofegar-lo al bressol”— al bolxevisme. Gallipoli el condemnaria a la prostració i al silenci, però sense perdre gens de lucidesa: segons la seva dona, Clementine, el pes de les morts i la derrota per poc no el maten de pena.

Aquella va ser la primera estació penitencial de Winston Churchill. La més amarga seria la dels anys trenta, empestat, apartat, amb poques complicitats, profeta al desert davant la incubació del poder nazi. Aquí es va alçar com l'alerta primerenca del perill que representava Hitler, quan fins i tot el duc de Windsor —el transitori Eduard VIII— admirava obertament el dictador alemany, la classe alta anglesa li mostrava simpatia i Neville Chamberlain rebia l'aplaudiment de les masses com a home de pau. Portes endins del caràcter churchillà, l'historiador Michael Burleigh comenta que potser calia tenir quelcom de diabòlic a l'interior per reconèixer tan aviat el diabòlic règim nacionalsocialista de ➤

Esquerra.
Clementina, la dona de l'exprimer ministre britànic Winston Churchill, amb el seu fill Randolph durant el funeral del seu marit a Londres el 30 gener de 1965

[Foto d'Angelo Cozzi Giorgio Lotti Sergio Del Grande/Mondadori Portfolio via Getty Images]

Va ser visionari amb l'exigència profètica de rearmament contra Alemanya abans de la Gran Guerra, l'impuls del petroli enfront del carbó, l'ús dels tancs i l'oposició al bolxevisme

l'exterior. Almenys, l'home que havia vençut “la desesperació més fosca”, com sabia molt bé el doctor Moran, va ser capaç de fer creure tothom que la desesperació es podia vèncer. El maig del 1940, Churchill va viure la seva “millor hora”: per superar vaguetats pactistes, va imposar al gabinet seva tesi de combatre Hitler i la història es va posar de la seva banda.

Aquella història encara estava per escriure. En el seu discurs d'investidura, Churchill, amb to cèlebre, no va poder oferir al poble anglès altra cosa que no fos “sang, esforç, llàgrimes i suor”. Com sempre en la seva carrera política, la seva aparició en escena va ser una providència de la millor oportunitat: els seus discursos, que encara avui ressonen com una raó vital, van servir per esvaire escepticismes, per galvanitzar un país que també havia de conèixer “la seva millor hora” davant les incursions nocturnes del *Blitz*. Són paraules patrimonials de la memòria humana: “Defensarem la nostra illa costi el que costi. Lluitarem a les platges, lluitarem a les pistes d'atterratge, lluitarem als camps i als carrers, lluitarem als turons. No ens rendirem mai.” Fins i tot des de la dreta, Churchill ha tingut les seves crítiques —maçonàs, temerari, americanoide, entregat al comunisme—, però en lluitar contra el totalitarisme nazi, sabia que lluitava contra l'ebrietat d'un caos que volia fer miques els fonaments de la civilització.

Churchill va ser, precisament, “l'antagonista de Hitler”, l'encarnació —diu Lukacs— de la resistència d'un món antic, d'unes llibertats antigues i d'unes

lleis antigues contra un home que encarnava una força terriblement eficient, brutal i moderna. L'anglès era conscient que hi havia un desenllaç en

joc: no tan sols el del paper de la seva nació entre les potències mundials, sinó també el d'una època al món que havia començat segles abans que ell nasqués. Per això va actuar com a “defensor de la civilització” en un moment agònic: Churchill sabia que la Gran Bretanya podia resistir però no vèncer Hitler. I, sobretot, sabia que els nazis podien guanyar la guerra. És un fet que avui es tendeix a oblidar. La lluita era —segons Lukacs— entre un Hitler revolucionari i un Churchill conservador.

El mèrit de Churchill en la contesa —afirma Burleigh— es resumeix a haver exercit de bon principi un lideratge visible davant el seu poble i, després, haver garantit la participació en l'esforç bèl·lic de l'aliat americà. De fons, cremava un dilema moral: el continent sencer sota els nazis o mig continent sota el control soviètic. En última instància, aquest home que sota la tempesta d'acer dels bombardejos cometia la temeritat de pujar a les teulades de Downing Street, va poder alçar la mà amb la ve baixa de la victòria. Però hi ha una mica de malenconia de la història quan es recorda que, amb vistes al 1945, Churchill havia donat ordres d'elaborar un pla d'atac contra Stalin. El país ja estava exànim. I “de Stettin en el Bàltic a Trieste en l'Adriàtic”, un “teló d'acer” planava sobre Europa.

En perdre les eleccions generals, tot just dos mesos després del Dia de la Victòria, Winston Churchill va tenir ocasió de concloure que “totes les grans nacions són desagraïdes”. Començava una retirada amb la magnitud d'un oàs. En ple declivi, encara coneixeria un estrambot —del 51 al 55— per repetir com *premier*. Després, va tenir temps per als llibres, per a l'aquarel·la, per a l'afició a la construcció, per anar de creuer al iot d'Onassis, esgotat i gairebé desnonat, sense deixar mai lluny de la mà aquell whisky lleuger com un col·lutori, amb l'última tristesa de veure com l'Imperi britànic es resolía a l'ombra. Al final, es va trencar el fèmur, va ser nomenat ciutadà honorífic

dels Estats Units —el primer des de Lafayette— i es va asseure per última vegada als Comuns l'estiu del 1964. Era a pocs mesos de morir. El corresponsal Augusto Assia, que el va tractar tant, havia escrit en ple *Blitz* que, fins i tot sense guerra, Churchill “hauria passat a les pàgines de la Història com una de les figures més poderoses, enlluernadores i versàtils de l'escena britànica”. Encarnava “el nervi dels grans homes isabelins”.

Va ser una més de les seves heterodòxies —tan fumador i bevedor com era— superar els noranta anys, però el caràcter de Churchill va donar abast i coherència a qualsevol contradicció. El noi que es barallava amb el llatí a Harrow seria un gran escriptor en llengua anglesa. L'heroi llorejat a tres continents acabaria en la postura de gravetat dels grans estadistes. El temperament perseguit a perpetuïtat pel “gos negre” de la malenconia seria, també, el del Churchill capaç de naufragar en xampany amb etiqueta Pol Roger. És una ironia pensar, en fi, que el responsable del fracàs de Gallipoli algun dia sortiria, símbol de la victòria, als balcons de Whitehall. Com va mostrar la seva contradansa entre liberals i conservadors —al cap i a la fi, un elogi a la conciliació de les dues posicions—, totes les seves oposicions s'acabarien resolent bé. Per exemple, s'ha descrit Churchill com el protector de les llibertats atàviques angleses, però què hauria passat a la vella Europa si no hagués estat, també, per un francòfil de soca-rel? El 31 de gener de 1965, la gent de Londres ho va poder confirmar quan van veure aparèixer, al funeral de Sant Pau, el perfil del general Charles de Gaulle. Eren els artífexs de l'Europa reconciliada, com una entesa cordial. Churchill, de Gaulle, tots dos havien estat junts a l'hora “del triomf i la tragèdia”. Tots dos coneixerien, amb tota justícia, el poder i la glòria. ●

Ignacio Peyró és autor de ‘Pompa y circunstancia. Diccionario sentimental de la cultura inglesa’

Esquerra. Winston Churchill, durant un dels seus discursos a Leeds (Anglaterra) el 1950, abans de tornar a ser primer ministre (1951-1955)
[Foto de Popperfoto/Getty Images]

WINSTON EN 10 FRASES

"No et situïs mai en principis tan elevats que no puguis baixar per adaptar-te a les circumstàncies"

"Valor és el que es necessita per aixecar-se i parlar; però també és el que es requereix per seure i escoltar"

"He d'assenyalar que la meva regla de vida prescriu fumar cigars com un ritual absolutament sagrat i també beure alcohol abans, després, i, si cal, durant tots els àpats i en els intervals entre ells"

"La pau amb Alemanya i el Japó en els nostres termes no portarà gaire tranquil·litat... Com vaig observar l'última vegada, quan la guerra dels gegants acaba, les guerres dels pigmeus comencen"

"Els imperis del futur seran els imperis de la ment"

"Seria una gran reforma en política si la saviesa es pogués estendre amb tanta facilitat i rapidesa com la bogeria"

"Els que poden guanyar bé una guerra, poques vegades poden aconseguir una bona pau, i aquells que podrien aconseguir una bona pau mai haurien guanyat la guerra"

"Aquesta és la lliçó: no rendir-se mai.
No rendir-se mai. Mai, mai, mai, mai
—en res, sigui grandiós o petit, important
o insignificant— no rendir-se mai, excepte
a les conviccions d'honor i al bon judici.
No cedir mai davant la força, no cedir
mai davant el poder aparentment aclaparador
de l'enemic"

"Entenc que, en política, l'home
tira endavant no tant pel que fa
com pel que és. No és tant qüestió
de cervell com de caràcter i
originalitat"

"Només tinc un únic propòsit
—la destrucció de Hitler—
i la meua vida se simplifica
d'aquesta manera. Si Hitler
envaís l'Infern, jo faria
almenys una referència
favorable al diable a la
Cambra dels Comuns"

Novembre del 1919:
el rei Jordi V del
Regne Unit (1865-
1936) acomiada el rei
Alfons XIII d'Espanya
(1886-1941) a l'andana
de París

[Foto de Thompson/Topical
Press Agency/Getty Images]

ALFONS XIII

Winston Churchill va conèixer i apreciar Alfons XIII.
El retrata en el llibre 'Grans contemporanis' publicat el 1937,
amb el rei d'Espanya ja a l'exili

per Winston Churchill

Néixer rei! No haver estat mai cap altra cosa que rei; haver regnat durant quaranta-sis anys, i després ser destronat! Començar una nova vida en la maduresa, en condicions diferents i minses, en una situació i en un estat d'ànim no experimentats mai fins aleshores, exclòs de l'única actuació a la qual s'havia consagrat tota la vida! Un destí aspre, certament! Haver donat el millor de si mateix, haver plantat cara a inquietuds i perills, haver fet grans coses, haver estat al capdavant del seu país durant tots els riscos del segle XX; haver vist la seva pàtria créixer en prosperitat i reputació; i després ser rebutjat violentament per la nació de la qual estava tan orgullós, les glòries i tradicions de la qual encarnava; la nació que havia intentat simbolitzar en les accions més boniques de la seva vida..., no hi ha dubte que és bastant per posar a prova l'ànima d'un humà mortal.

Les vicissituds dels polítics no tenen relació amb una prova com aquesta. Els polítics creixen a través de treballs i lluites; esperen tornar-se a aixecar. Gairebé sempre, en el poder o fora d'aquest, estan envoltats i emparats per grans partits. Els acompanyen molts companys de desgràcia. La seva tasca, amb tota la seva varietat i interès, continua. Els polítics saben que no són altra cosa que criatures d'un dia. No tenen a les mans el joier auri que amaga els tresors dels segles i la pèrdua seria irreparable. Estan disposats a alternar els vents favorables amb els adversos en el llarg del camí que han escollit a la vida. I, tot i així, els mateixos polítics pateixen les seves pròpies angoixes (...). Però ser rei i després ser destronat... és una prova incomparablement més destructible.

Alfons XIII va ser fill pòstum. Un tron va ser el seu bressol. Hi va haver un temps, durant la regència de la seva mare,

en què als filatèlics els encantaven els segells d'Espanya, que mostraven la imatge d'un nadó (...). Tot just Alfons havia arribat a la virilitat, quan un nou mestre, anomenat el Perill, va afegir les seves lliçons a les del curs àulic. En els foscos baixos fons de la política espanyola hi ha moltes societats secretes sobre les quals la pistola i la bomba exerceixen una atracció dramàtica, horrible. Tothom recorda la tragèdia que va pertorbar i va estar a punt de convertir el dia del casament en el seu últim dia: el llarg i esplèndid seguici, les multituds joioses; a la carrossa reial el jove monarca i la bonica princesa britànica que acabava de convertir-se en esposa seva; una figura lúgubre i furtiva traient el cap per la finestra més alta, el petit paquet de poder monstruós, l'explosió destructora, el carrer era una carnisseria, desenes d'homes i dones cargolant-se sobre la seva sang o ferits de mort; la consternació i el pànic al voltant de l'escena horrorosa; el rei, serè i fred com l'acer, ajudant la noucasada a baixar del carruatge cosit a trets i intentant amagar als seus ulls l'espectacle que els envoltava; els brillants uniformes escarlata del destacament del Setzè de Llancers, enviat d'Anglaterra en honor seu, llançant-se endavant per auxiliar-lo... L'escena, íntegra, perdura gravada en la memòria de la generació en què va passar.

Però aquest no seria el final del dia. El principi del seguici ja havia arribat a palau. Per què trigaven a aparèixer el rei i la reina? Aviat es va saber la veritat; i molt poc després la parella reial arribava tacades de sang, però indemne, avançant amb l'inflexible cerimonial preceptiu. No n'hi va haver prou amb la presència reial als balcons del palau per calmar la multitud excitada. El rei va haver de pujar a un automòbil obert i passejar sense protecció i gairebé sol entre la multitud dels súbdits,

per rebre el seu tribut de lleialtat i la seva acció de gratitud per haver resultat il·lès d'un perill mortal. Aquest va ser l'esperit que animaria la seva conducta en tots els moments de perill.

La primera vegada que vaig tenir l'honor de tractar-lo va ser quan vaig visitar Madrid la primavera del 1914. Em va convidar a dinar, i després em va parlar de manera lliure i íntima al seu petit gabinet al costat del menjador. Jo havia anat a Madrid a jugar a polo, i per aquest motiu ens vam trobar diverses vegades. Un altre dia em va convidar a fer una passejada amb el seu vehicle, i vam fer una llarga excursió, camí de l'Escorial. Aquí la conversa va tractar sobre l'estat d'inquietud d'Europa. De cop i volta, el rei em va preguntar:

—“Mr. Churchill, vostè creu en la guerra europea?”

—Jo vaig contestar: “Senyor, de vegades hi crec; de vegades, no.”

—“Això és exactament el que em passa a mi”, va dir.

Vam discutir les diverses possibilitats que el futur semblava apuntar. La seva profunda estimació per Anglaterra era patent en tot el que deia (...). No va poder sorprendre ningú que Espanya observés una neutralitat estricta en la gran lluita d'Armageddon. Les barreres històriques entre Espanya i les potències aliades i associades no eren fàcils de transferir. El record amarg més profund dels espanyols és el de la invasió napoleònica, amb l'angoixa de la guerra peninsular. Tot i que ha transcorregut un segle, no hi pot haver unitat de sentiments entre França i Espanya. Gibraltar, encara que sigui una apagada causa d'irritació, encara exerceix el seu paper en el pensament espanyol. Però l'odi real és contra els ➤

Estats Units, perquè la pèrdua definitiva de les últimes restes de l'imperi colonial espanyol va deixar un buit dolorós en l'ànim d'una raça altiva. L'aristocràcia estava a favor d'Alemanya; la classe mitjana, contra França. I així ho expressava el rei: "Només jo i la plebs som partidaris dels aliats." Era el millor que podia passar perquè Espanya continués neutral en la contesa; i va prosperar, certament, gràcies a la seva abstenció.

El rei em va parlar d'altres atemptats contra la seva vida. En recordo, particularment, un. Tornava a cavall d'una parada, quan un assassí va sorgir de sobte davant el seu cavall, brandant un revòlver, a escassament un metre de distància. "El polo és molt útil en aquest tipus d'ocasions —va dir el rei—. Vaig dirigir el cap del cavall en la seva direcció i em vaig llançar damunt seu mentre disparava". D'aquesta manera va aconseguir sortir-ne il·lès. En total van ser cinc atemptats consumats i moltes conjures avortades. La coneixença que vaig fer amb ell el 1914 es va renovar en les múltiples visites que va fer a Anglaterra, i sempre hi vaig poder observar una preocupació atenta pels interessos de la seva pàtria i un desig sincer pel benestar material i el progrés del seu poble (...).

No hi havia res que privés al rei de la seva alegria natural i bon humor. Els llargs anys de cerimonial, els afers d'Estat, els perills que l'envoltaven, havien deixat intacta aquella font de jovialitat i alegria juvenil (...). Segurament no hi ha una figura menys tràgica, més aparentment despreocupada que la d'aquest estadista sagaç, monarca assetjat i home perseguit. Mentre el contemplava em venia a la memòria el record dels oficials que arribaven amb permís al seu país des

de les trinxeres de Flandes, feliços en el cercle familiar, dansant alegrement en el ball o al cabaret, rient en les comèdies dels teatres de varietats, sense que res no revelés en ells l'empremta de les penes i els perills que ahir havien deixat enrere i als quals tornarien l'endemà.

Les vicissituds que van dur a la caiguda de la monarquia a Espanya van arribar lentament al seu punt àlgid. Tenien l'origen en la fallida del sistema parlamentari a causa de la falta de contacte amb la realitat i amb la voluntat nacional. Partits artificiosament disciplinats i dividits van donar lloc a una successió de governs febles que disposaven de pocs —si en tenien algun— estadistes capaços d'assumir una veritable responsabilitat o d'afrontar el poder de manera adequada a l'ocasió. La llarga i irregular guerra del Marroc —llegat de segles— rosegava com una úlcera la satisfacció interior del poble espanyol, amb força dolors de desastre de tant en tant. Entre els polítics espanyols no hi havia el pacte rígid, que és un vincle d'honor entre tots els partits de la Gran Bretanya, de protegir la Corona contra la impopularitat o la censura. Gabinetes i ministres s'esfondraven com castells de cartes i deixaven alegrement que el rei suportés les càrregues que eren responsabilitat seva. Ho va fer sense vacil·lar. Mentrestant, la guerra amb els àrabs anava de mal en pitjor i el malestar públic creixia. Creixia malgrat la prosperitat i la riquesa que la gran contesa mundial havia proporcionat a Espanya. Les obstinades, poderoses i irreductibles forces de l'Església i de l'Exèrcit, i la gairebé independent institució del cos d'artilleria, van deixar Alfons davant una altra sèrie de problemes de caràcter encara més compromès que accionaven i reaccionaven

els uns sobre els altres a través de l'estèril confusió de la màquina parlamentària.

El final va ser amarg. Gairebé sense amics, gairebé sol al vell palau de Madrid, envoltat de multituds hostils, el rei Alfons es va adonar que havia de marxar. Es tancava una època. L'hem jutjar com un estadista despòtic o com un sobirà constitucionalment limitat? Va ser realment durant prop de trenta anys l'autèntic governant d'una de les branques més velles de la família de les nacions europees? O va ser, simplement, un jugador de polo empedreït, que donava la casualitat que era rei, portava els seus atributs reals amb gràcia fàcil i buscava ministres, parlamentaris o extraparlamentaris perquè el tiressin endavant any rere any? Pensava en Espanya, pensava en si mateix o es limitava exclusivament a gaudir dels plaers de la vida sense pensar absolutament en res? Va governar o va regnar? Cal considerar el seu regnat com els anys d'una nació o com la biografia d'un individu?

Només la Història pot donar la resposta decisiva a aquestes preguntes. Però no dubtaré a proclamar ara que Alfons XIII va ser un polític decidit i seré que va fer servir de manera contínua i plena tota la influència del seu ofici de rei per dominar les polítiques i el destí del seu país. Es va creure superior als seus ministres, no tan sols en jerarquia, sinó també en capacitat i experiència. Es va sentir l'únic eix fort i incommovible al voltant del qual girava la vida espanyola. El seu únic objectiu era la potència i la fama del seu regne. Alfons no va poder concebre que es fes clar un dia en què deixaria d'estar identificat personalment amb Espanya. En tot moment va adoptar les mesures que eren al seu abast per assegurar i conservar la

---

“Les vicissituds que van dur a la caiguda de la monarquia a Espanya van arribar lentament al seu punt àlgid. Tenien l’origen en la fallida del sistema parlamentari a causa de la seva falta de contacte amb la realitat i amb la voluntat nacional”

---

seva direcció en el destí del seu país, i va utilitzar els seus poders i va administrar el seu dipòsit amb una prudència positiva i valor intrèpid. És, per tant, com a estadista i governant, i no pas com a monarca constitucional, que seguia habitualment el consell dels seus ministres, com ell voldria que se’l considerés, i com la Història l’haurà de jutjar. No té per què tenir por davant aquesta prova. Preserva, com ell mateix ha dit, una consciència nítida.

Un llampec va il·luminar l’escena ombrívola. Va veure al seu voltant una gran hostilitat, arrelada i, aparentment, gairebé universal: especialment una hostilitat personal cap a ell. Aleshores va pronunciar una de les expressions que se li atribuïen en aquell període interessant i que mostren la força i la qualitat de la seva comprensió de la vida: “Em sento com si hagués anat a visitar un vell amic i em trobés que havia mort”. L’episodi va ser una trista decepció. Digueu-ho com vulgueu: la duresa dels temps arreu del món, la incapacitat política del partit monàrquic, la tendència de l’època, la propaganda de Moscou, però el cert és que, sense disfressa, va ser un gest de repulsa de la nació espanyola que arriba al cor.

A tothom l’ha sorprès el contrast entre la sobtada i ferotge aversió dels espanyols pel seu rei, i la seva notable popularitat en el moment de la caiguda del rei entre les democràcies de França i d’Anglaterra. A la pàtria, tot eren rostres sorruts; a l’estranger, tot eren aplaudiments. Sobirans enderrocats dels seus trons sota l’acusació de despotisme sovint han tingut bona acollida en terres estranyes, però fins aleshores no s’havien acollit mai a París i Londres amb manifestacions de respecte i apro-

vació àmplies i espontànies. Com es pot explicar? Els espanyols, per als quals les institucions democràtiques significaven l’esperança de nous i grans progressos i millores, veïen Alfons com un obstacle per progressar. Les democràcies francesa i anglesa, que ja es beneficien de tots els seus avantatges, en saben més de tot això. Elles consideraven el rei un esportista; els espanyols el coneixien com a governant. Les forces organitzades de França, Anglaterra i, sens dubte, dels Estats Units, se sentien més atretes pel caràcter i la personalitat del rei Alfons que no pas pel caràcter i la personalitat del poble espanyol. Els sorprenia que la nació no volgués un sobirà com ell. El poble espanyol veia les coses a la seva manera i aquesta visió era la que havia de prevaldre. El mateix Alfons no voldria que fos d’una altra manera (...).

Fa molts anys, en una situació difícil, Alfons va fer l’arrogant declaració —farronada gens fàcil a Espanya— de “Jo he nascut al tron i hi moriré”. Que això era una resolució intensa, íntima i personal, i una norma de conducta, és indubtable. Va haver de marxar-ne, i avui, encara jove, és a l’exili. Però no s’ha de suposar que aquesta decisió, la més penosa de la seva vida, la va prendre només en l’últim moment o per una imposició urgent. Molt més d’un any abans havia fet públic que, com a rei, no s’oposaria a la voluntat explícita del poble espanyol, expressada constitucionalment, sobre la qüestió de república o monarquia. Però, malgrat tot, quin rei modern voldria regnar en un poble que no el volgués? En el cas que les eleccions generals d’Espanya tinguessin com a resultat una extensa majoria republicana a les Corts, tothom hauria d’en-

tendre que donaven pas a l’Assemblea Constituent. Aleshores, i de la manera més legal, el rei hauria abdicat dels seus poders i s’hauria posat a la disposició del govern desitjat pels que havien estat els seus súbdits.

Però no seria així. L’efectiva crisi va sobrevenir de manera sobtada, inesperadament, amb una solució imprevista, com a resultat d’unes simples eleccions municipals en què mai haurien d’haver entrat les qüestions fonamentals: eleccions en què, a més, les forces addictes a la monarquia no s’havien preparat per a una acció política eficaç. Tot i així, hi va haver una gran majoria monàrquica; però ningú no s’esperava el resultat definitiu. La crisi venia acompanyada de tota mena de vehemències i insults. Pel seu comportament en aquesta prova odiosa, el rei Alfons va demostrar que anteposava el benestar del seu país als seus sentiments personals d’orgull i als seus propis interessos (...). Ell va ser el primer a llançar al palau el crit de “Visca Espanya!”. A continuació va fer una altra manifestació notable: “Espero que no hauré de tornar, ja que això només significaria que el poble espanyol no és pròsper ni feliç.”

Aquestes declaracions ens proporcionen mitjans per valorar el seu regnat. Es va equivocar; sens dubte, va cometre tants errors com els governants regis o parlamentaris d’altres països; va tenir tan poc èxit com la majoria d’ells en satisfer les presses vagues d’aquesta edat moderna. Però observem que l’esperit que el va guiar a través d’aquests llargs anys de dificultats no ha estat cap altre que el de servei lleial al seu país, i que sempre ha estat impulsat per l’amor i el respecte al seu poble. ●

Compte Nòmina Bankinter

L'important no és com li ho diguem,
sinó que el nostre compte nòmina fa créixer
els seus diners. ■

Sense comissions.

| Targeta de crèdit
de franc.

| Assessor personal.

bankinter.

50 años
pensando diferente

 oficines **901 810 425** **bankinter.com**

Promoció vàlida fins al 30 de juny de 2015 o fins a un màxim de 40.000 comptes nous. Exclusiva per a clients nous amb nòmina/ingressos des de 1.000 €. Saldo màxim per remunerar: 5.000€. Primer any: tipus d'interès nominal anual 4,94% (5% TAE). Segon any: tipus d'interès nominal anual 1,99% (2% TAE). Liquidació semestral. Exemple per a saldo diari al compte Nòmina de 3.000 €, calculat per a un període de liquidació de 180 dies, remuneració bruta: 1r semestre 73,08 €, 2n semestre 73,08 €, 3r semestre 29,44 €, 4t semestre 29,44 €. Per accedir i conservar els avantatges del nostre compte nòmina, a més de mantenir el nivell d'ingressos declarat cal efectuar el càrrec mensual de rebuts, així com mantenir activa la targeta associada a la nòmina del titular.

F

Temes de demà

—L'escenari del que és real està disponible per als megacanvis que, malgrat que fa poc eren impensables, ja són elements de mutació quotidiana. Quines possibilitats té l'Àrtic com a mercat emergent? En quina mesura el panorama mediàtic ja es transforma amb la celeritat equiparable a un desplegament exponencial? A les aigües desconegudes del futur, cada megacanvi respon a un fragment de visió, d'un demà que inventem dia a dia. Noves energies, dinàmiques econòmiques fins ahir impensables, dimensions de l'Estat del benestar per actualitzar, tendències demogràfiques: formen part d'aquests escenaris del futur que per a la ciència eren gairebé inimaginables i que avui es nodreixen de la manca creixent de fronteres entre avui i demà.

48 Els mitjans de comunicació el 2030
per Klaus A. Mogensen

52 L'Àrtic com a mercat emergent
per Nicklas Larsen

58 Una cervesa superior a la ciutat de Kafka
per Ramiro Villapadierna

ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ EL 2030

El panorama dels mitjans de comunicació s’ha transformat radicalment en els últims quinze o vint anys. Però què passarà a partir d’ara? Quins canvis haurà experimentat el sector el 2030? Heus aquí la realitat que ens espera en un futur no gaire llunyà

per Klaus Æ. Mogensen

— Abans d’analitzar què succeirà en els propers 15 anys, fins al 2030, podem intentar retrocedir quinze o vint anys, fins al final del mil·lenni anterior, per fer-nos una idea de com el panorama dels mitjans de comunicació pot canviar en menys de dues dècades. El 1996, Internet encara estava en bolquers. Microsoft havia llançat el seu navegador, Internet Explorer, l’any anterior, i Netscape, havia aterrat el desembre del 1994. Un telèfon mòbil normal pesava gairebé mig quilo, no tenia cap càmera i la pantalla era molt petita. El primer SMS de la història s’havia enviat quatre anys abans, el desembre del 1992. Els primers DVD es van introduir el 1995 i el VHS encara dominava el mercat. El 1996 ja existien els televisors de pantalla plana, però en pocs casos superaven les 30 polzades.

Des d’aleshores les coses han evolucionat a una velocitat de vertigen. Ara tenim telèfons intel·ligents, llibres electrònics, llibreries en línia, edició sota demanda, serveis per veure pel·lícules i escoltar música en línia, enormes pantalles planes en tres dimensions i d’alta definició, i molt més. Però potser el més important és el gir que han experimentat les estructures de poder dels mitjans de comunicació, en què els usuaris han adquirit la capacitat d’accedir-hi directament, esquivant els sistemes jeràrquics i tancats de distribució, i crear i distribuir continguts ells mateixos amb les eines que tenen a mà: telèfons mòbils, ordinadors personals i Internet. El nombre de mitjans d’aquest tipus ha crescut consi-

derablement. Per exemple, a YouTube es puguen avui 100 hores de vídeo per minut i el nombre de llibres publicats i discos produïts s’ha multiplicat gairebé per 50 en els últims deu anys.

Malgrat les lamentacions habituals de la indústria sobre els temps difícils que li està tocant viure, el volum de negoci en la música, el cinema, els videojocs i les editorials ha crescut substancialment en aquests últims anys de crisi econòmica, com reflecteix l’informe *The Sky is Rising* (www.techdirt.com/skyisrising). El que ha passat és que el flux dels diners ha canviat de direcció, i una gran part ha aterrat directament a les mans dels artistes i en els nous canals de distribució a Internet. La revolució dels mitjans de comunicació està, doncs, en marxa. Però què ens espera el 2030?

ELS PRONÒSTICS SEGURS. Una predicció senzilla és que seguirà la mateixa tendència: les pantalles seran més grans, amb millor resolució i color, i la majoria inclouran l’opció 3D, fins i tot sense necessitat d’utilitzar ulleres especials. Avui ja podem trobar pantalles 4k amb el doble de resolució en les dues dimensions que un equip de televisió d’alta definició comuna, i alguns fabricants han mostrat pantalles 8k, amb una altra duplicació de resolució. Té més sentit, per tant, centrar-se en la qualitat del color en comptes de fer-ho en noves millores de la resolució, però tot i així és probable que el 2030 ja puguem veure pantalles 16k i possiblement també pantalles 32k.

La selecció de mitjans augmentarà i, llevat que els terminis dels drets d’autor s’estenguin, el domini públic tindrà molt més contingut, inclosos música i cinema estrenats abans del 1935 i literatura d’escriptors que van morir abans del 1960, detalls que variem entre països. També veurem més autors autoeditats i editors semiamateurs, i el volum de nou contingut gratuït creixerà moltíssim.

- L’ample de banda dels dispositius, tant fixos com mòbils, augmentarà, amb connexions més estables. Alhora, l’ús de dades en aquests dispositius també creixerà, de manera que és probable que encara s’experimentin alguns problemes en la connexió.
- Sorgirà una gran varietat de dispositius amb funcions que s’adaptin a diferents formats i noves opcions, des d’una petita pantalla enganxada als ulls fins a una de gegant que ocupi tota la paret.
- Probablement assistirem a un canvi continu en els models de negoci, que passaran de pagar per continguts individuals a plans de servei que donen accés a una àmplia gamma de contingut (també en el cas, per exemple, de llibres, revistes i nous mitjans).
- Es crearà més contingut de mitjans en xarxes en què els actors s’uneixin, contribueixin a obres col·lectives de més envergadura o s’ajudin els uns als altres amb la crítica o l’edició dels treballs. ➔

POSSIBLES ESCENARIS DEL SECTOR EL 2030

Escenari 1

ECONOMIA DE LES SUPERESTRELLES.

Una selecta elit de creadors té el planeta sencer com a audiència: autors als quals tothom ha de llegir, músics amb èxits que tots escolten, cineastes que creen un èxit de taquilla rere l'altre i productores que generen les sèries de televisió més populars. Aquests creadors publicaran i vendran els seus treballs pel seu compte, se saltaran els editors i distribuïdors tradicionals i es quedaran amb el tros més gran del pastís. Junament amb aquestes superestrelles hi ha una gran gamma de creadors de mitjans que encara no s'han fet grans i, en molts casos, mai no ho aconseguiran. Aquests actors fan ús d'una jungla de xarxes i portals per atreure l'atenció sobre la feina que fan, i els seus models de negoci són una barreja de publicitat, micropagaments, intercanvi de serveis, i pura "atenció econòmica": ser vistos, llegits i escoltats per altres té recompensa. Pocs petits creadors poden viure del que fan; la seva producció en els mitjans és un passatemps que fan en paral·lel a la feina amb què paguen les factures o alguns projectes que desenvolupen entre les seves activitats d'autònom o de consultoria.

Escenari 2

EL PODER EN ELS DISTRIBUÏDORS.

El poder sobre el mercat se centra en uns pocs distribuïdors que ofereixen contingut en les plataformes de mitjans. És pràcticament impossible per als creadors publicar res fora d'aquests distribuïdors, que ofereixen als seus consumidors un accés segur, fàcil i barat a pràcticament tot el que s'està publicant o s'ha publicat. Les economies d'escala i una estructura automatitzada gairebé completament fan possible mantenir els preus baixos, però això no impedeix que els distribuïdors es quedin amb la major part del pastís, fins al 80% del que paguen els usuaris. A més, els grans distribuïdors generalment demanen contractes exclusius dels creadors: "Si vols que et publiquem, no ho pots fer en cap altre lloc." Hi ha una sèrie d'alternatives més o menys anàrquiques a aquests grans distribuïdors, però allà encara hi ha menys diners, de manera que la majoria dels creadors seriosos s'empassen l'orgull i utilitzen els canals establerts. Després de tot, abans de l'onada digital ells no esperaven obtenir més del 10% o el 15% del preu de venda, així que el 20% continua sent un pas endavant.

Escenari 3

L'USUARI PREN EL CONTROL.

En els usuaris de mitjans és on hi ha els diners i al final és aquí on rau el poder. Tota la producció de continguts del món està oberta als usuaris dels mitjans i hi ha prou distribuïdors perquè rebutjar aquells que siguin massa cars o de pitjor qualitat —o pots anar directament al creador i obtenir una millor oferta—. Internet ha fet el mercat completament transparent, i no passen gaire segons des que sents parlar d'un contingut i pots accedir a escoltar-lo, llegir-lo o veure'l. Les opinions dels mitjans de comunicació tradicionals ja no tenen gaire pes; es tendeix a fer un ús més gran de la xarxa de persones que comparteixen els teus gustos —l'anomenada *social curation* (gestió social del contingut)—. Per a alguns, fins i tot es converteix en una afició buscar continguts ocults, als quals atorguen algun valor, per després compartir-los amb amics a través de recomanacions o copiant-los directament; amb això, qualsevol creador amb talent pot tenir seguidors encara que s'hagi autoeditat o no es faci gaire publicitat. A més, els usuaris no es reprimeixen a l'hora de fer les seves pròpies seqüeles o versions alternatives de treballs que els agraden; en això, en general els autors miren cap a un altre costat. Després de tot, no volen fer enfadar els seus seguidors més fidels. Sembla clar que, amb el temps, els diners trobaran la via per arribar a l'autor a través d'un canal o altre, per exemple, amb les seves aparicions públiques, i aleshores ja no serà tan important si les regles es compleixen al peu de la lletra o no.

La nova realitat sembla senzilla de predir, de la mateixa manera que pronosticar el que desapareixerà per complet o parcialment:

Els mitjans de masses impresos estan condemnats a l'extinció. Només continuaran publicant en paper productes prestigiosos i atractius. Encara que és cert que aquest desenvolupament pot posposar un temps si baixa el cost de la impressió i la distribució del paper, els mitjans impresos tendiran a desaparèixer perquè els digitals es poden actualitzar més ràpidament i perquè no té sentit gastar en impressions molt cares per a mitjans d'un sol ús.

No obstant això, encara no sabem si el mercat estarà dominat per pocs actors monopolístics, com Amazon i Apple, o seran nombrosos petits actors els que dominaran el mercat mitjançant portals compartits, com els que coneixem avui dia, en què es pot trobar una gran quantitat de productes i comparar preus entre una llarga llista de proveïdors. En conjunt es perfilen desenvolupaments bastant probables. El que resulta més complicat, però també més interessant, és fer pronòstics sobre si serem testimonis d'alguna transformació radical, com el canvi actual dels mitjans físics als digitals. Per intentar entreveure aquest incert futur, la resta d'aquest article es concentrarà a presentar algunes hipòtesis properes al que veurem en 2030.

INTERFÍCIES D'USUARI. A poc a poc ens estem allunyant de la interfície d'usuari tradicional basada en la pantalla i el teclat. Els telèfons intel·ligents i les tauletes ens han acostumat a les pantalles tàctils i les ordres de veu. Les videoconsoles com la Wii de Nintendo o Kinect per Xbox permeten transferir els nostres moviments corporals als videojocs. I l'últim crit per a telèfons i ordinadors és "el reconeixement de gestos", amb què pots controlar els programes únicament amb el moviment de les mans en l'aire. El summum ha estat el nou producte de Google, les Google Glasses, que alliberen

les mans completament. La pantalla es construeix sobre un parell d'ulleres i les pots controlar mitjançant ordres parlades i fins i tot el parpelleig. Tot i que el producte encara té pendents algunes millores estètiques i no és tan discret donar ordres amb la veu com teclejar, les Google Glasses ja apunten cap a les noves possibilitats que els avenços tecnològics poden proporcionar en el futur.

Una altra novetat en què es treballa és la que fa possible controlar els ordinadors i els telèfons intel·ligents a través d'un casc que llegeix els impulsos nerviosos i els transforma en senyals elèctrics. El sistema encara no s'ha desenvolupat del tot en part perquè cal portar alguna cosa al cap i perquè el control no és tan fàcil o precís com les interfícies tradicionals. No obstant això, la tecnologia el 2030 hi haurà millorat molt, gràcies potser a l'ús de microimplants que es puguin instal·lar de manera ràpida i senzilla. Això aportarà una manera molt natural d'interactuar amb l'electrònica, sobretot si és possible produir un *feedback* al cervell, com ara transmetre imatges directament als seus centres visuals. Potser serà possible no tan sols afegir imatges al que veuen els teus ulls, sinó també eliminar o editar el que l'ull està veient, barrejant realitat i fantasia d'una manera molt convincent. I tot i que aquests experiments encara no han arribat gaire lluny, en 15 anys pot passar de tot.

Una innovació més probable pot ser la pantalla que es pugui enrotllar o plegar, i que permeti portar-la fàcilment a la butxaca. En aquest camp hi ha hagut intents, però no implementacions convincents. L'aplicació de polímers a l'electrònica, que molts consideren el futur de l'electrònica de consum, permetrà no només pantalles, sinó també circuits electrònics flexibles. Tanmateix, hi ha una gran diferència entre flexible i plegable, i un producte comercial ha d'estar preparat per plegar-se i desplegar-se milers de vegades. Una alternativa podria ser una pantalla plegable formada per diverses pantalles rígides que es col·locaran tan

enganxades les unes a les altres que no es notarà la diferència. Però el mètode en realitat no importa gaire: en quinze anys tindrem un dispositiu que combini l'àmplia pantalla d'un ordinador tradicional amb la senzilla portabilitat dels telèfons mòbils.

També s'han dut a terme experiments amb dispositius hologràfics en què una imatge tridimensional flota davant o darrere de la pantalla. Al contrari que les tècniques de 3D utilitzades avui, les imatges hologràfiques són tres dimensions de debò, és a dir, que els elements de la imatge estan on sembla que són. El problema és que aquest tipus d'imatges només es poden veure bé en la foscor, perquè la llum passa a través d'elles i el que sembla més probable és que vegem dispositius hologràfics en situacions específiques, com ara cinemes especials on presenciar lluites de gladiadors i altres espectacles en 3D, però no que aquesta tècnica hagi de ser la nova gran novetat en les unitats mòbils o equips domèstics.

EL MERCAT DELS MITJANS. És relativament senzill fer hipòtesis sobre el futur de la tecnologia dels mitjans perquè la major part del que tindrem el 2030 ja s'està fabricant. És diferent tractar els models de negoci i les estructures del mercat perquè les decisions polítiques poden influir molt. Una extensió en els termes dels drets d'autor reduirà la quantitat de contingut en els dominis públics? Un enduriment d'aquestes normes farà impossible alguns models de negoci o, per contra, una distensió de les normes permetrà nous models? Tolerarà *de facto* la societat els monopolis de mitjans o es mobilitzarà per aturar-los? S'intentarà contrarestar la desigualtat econòmica creixent o s'acceptarà sempre que ningú no es mori realment de gana? Aquestes incerteses fan que calgui considerar diversos escenaris possibles per al sector dels mitjans el 2030. ●

Klaus J. Mogensen
©SCENARIO Magazine

L'ÀRTIC COM A MERCAT EMERGENT

Per les extenses superfícies gelades de l'Àrtic, són molts els que van descobrir noves oportunitats encara que a la comunitat internacional li preocupa especialment el canvi climàtic. Sorgeix així un negoci atractiu nascut del desglaç àrtic. Augmenten els interessos polítics en aquesta zona del món i les oportunitats econòmiques que ofereixen els minerals i les fonts d'energia no renovables

per Nicklas Larsen

— El desglaç causat pel canvi climàtic està afavorint el sorgiment d'una nova oportunitat de negoci a l'Àrtic. Un escenari inèdit que tindrà un impacte tant en l'extracció dels recursos naturals de la zona com en les noves rutes navegables d'importants ramificacions geopolítiques. Com a conseqüència d'això, afectarà l'economia internacional, que necessitarà adaptar-se a aquestes dures condicions ambientals per poder-ne obtenir algun benefici. La regió de l'Àrtic s'està desfent. L'estiu del 2012 es va re-

gistrar el gruix més petit de la capa de gel de l'oceà des que van començar a mesurar-lo a final dels anys setanta. Encara que els esforços internacionals aconseguixin desaccelerar immediatament el canvi climàtic, ens enfrontem a una calor perpètua que és impossible de revertir. Aquesta greu situació, a més, es torna més complexa per l'aspecte lucratiu que implica les oportunitats de negoci vinculades al desglaç, l'interès geopolític de la regió i el benefici econòmic que s'obté dels minerals i les energies renovables.

Tot això està sobredimensionant les oportunitats industrials al nord circumpolar i enfrontant les parts involucrades en el desenvolupament de l'Àrtic a un futur molt costós per les dures condicions atmosfèriques, la falta d'investigació i coneixement sobre la matèria i l'escassa infraestructura adequada per beneficiar la sostenibilitat i l'eficiència de les reserves.

CONTEXT. L'Àrtic es regeix pel marc legal dels governs nacionals dels països

que limiten amb la regió —Dinamarca via Groenlàndia, els EUA, Islàndia, Rússia i el Canadà—; el marc internacional de l'ONU, que especifica els dominis de les nacions continentals sota el mar, i el Consell Àrtic, l'òrgan intergovernamental que coordina aquests països i hi interactua per promoure'n la cooperació. En la seva governança, la font principal de disputa entre els interessats en la regió àrtica es pot resumir en control de l'extracció dels recursos naturals, domini de les rutes de navegació, defensa, seguretat i demandes territorials d'algunes àrees en termes de sobirania.

L'augment de la comercialització de l'Àrtic també és motiu de conflicte i inquietud pels riscos ambientals que implica, com ara la multiplicació de residus, els abocaments de petroli i l'explotació de l'últim paratge verge del planeta. Les parts en aquest debat estan representades, d'una banda, per les nacions limítrofes i les seves empreses, que representen els interessos mercantils internacionals

i, de l'altra, per les organitzacions mediambientals que intenten evitar el desenvolupament industrial i prefereixen veure l'Àrtic com una reserva natural global. En posició intermèdia se situen altres ONG, centrades a aconseguir la millor solució per als habitants de Àrtic, i fomentar les negociacions sobre les zones en disputa i la creació d'oportunitats comercials.

NAVEGACIÓ I TURISME. Amb les aigües de l'Àrtic cada vegada més navegables, s'estan multiplicant les rutes transàrtiques. Es tracta de passadissos que ja s'han obert durant un curt període de temps en els mesos més càlids, i que s'espera representin un estalvi logístic important. Les noves rutes poden fins i tot incrementar els beneficis per al medi ambient per la reducció que signifiquen per al consum de petroli i les emissions de gas d'efecte hivernacle.

Amb un canal de Panamà massa estret per a grans càrregues, un Egipte

políticament inestable que controla el canal de Suez i la necessitat de crear un mar Àrctic ple de pirates, la nova ruta es considera una alternativa òptima. Un exemple és l'estret de Bering, que uneix els oceans Àrtic i Pacífic, un canal potencial de distribució ample, profund i sense pirates entre Alaska i Rússia. El redisseny dels passadissos marítims ja ha permès que el 2012 passessin per l'Àrtic un milió de tones de càrrega. Entre el 2008 i el 2012, el mar de Bering va experimentar un creixement del 118% en trànsit i transport.

La ruta del nord-oest pot estalviar 7.000 quilòmetres a la ruta atlàntica nord-americana, mentre que la ruta marítima del nord ofereix una drecera de 10.000 quilòmetres des d'Àsia cap als països europeus i evita, així, els mars més inaccessibles i insegurs del món. És probable, per tant, que en els propers anys assistim a un creixement en el sector del transport marítim pel que fa a la producció de trenca glaçons i el desen- ➔

Imatge d'una massa de gel flotant entre les muntanyes de Groenlàndia

---

“Això està gestant un nou negoci àrtic (...) tot això sobredimensiona les oportunitats industrials al nord circumpolar”

---

volupament de sistemes de navegació que permetin esquivar els perills de l'oceà Àrtic. Les condicions del gel canvien amb molta rapides i el viatge per aquestes aigües pot tenir conseqüències nefastes, com ara la pèrdua de vides i els danys irreparables al medi ambient. S'hi afegeix, a més, el milió de turistes que es calcula que van visitar la zona el 2013, xifra que confirma els diferents tipus de desenvolupament alternatiu que ja es duen a terme a l'Àrtic, com ara la caça, la pesca, els esports extrems, les expedicions i el turisme etnogràfic, històric i educatiu.

Amb el trànsit marítim en augment i la proliferació de creuers de mida petita solcant aigües àrtiques, és qüestió de temps que els icebergs comencin a provocar algun contratemps a les embarcacions que no estiguin ben equipades.

Això ha fet centrar l'atenció en el repte de millorar la seguretat de la navegació i establir una unitat de recerca i rescat (SAR) alhora que es desenvolupen les rutes per l'Àrtic.

PERFORACIÓ I EXTRACCIÓ. Les extraccions de l'Àrtic ja són una realitat. No obstant això, s'estan desenvolupant molt més lentament del que es preveia. La petroliera Royal Dutch Shell, entre altres, va tenir problemes el 2012 amb els pous exploratoris, els vaixells no compleixen els requisits mediambientals i les plataformes de perforació estan encallades. La indústria perforadora justifica la seva àmplia presència i inversió folgada a l'Àrtic amb la seva suposada responsabilitat en l'extracció dels nous combustibles fòssils i el seu plantejament sostenible.

Tenint en compte la dificultat que representa treballar en aquests entorns naturals d'alta mar, que requereixen una habilitat especial per respondre als vessaments de petroli, vuit companyies mundials de la indústria de la perforació van formar l'Associació Internacional de Productors de Petroli i Gas, una organització amb la prevenció com a bandera i la funció de la qual era elaborar programes conjunts per respondre adequadament a vessaments de cru a l'Àrtic.

Aquestes empreses estan desenvolupant normatives per a la zona per ampliar-ne els coneixements operatius. No obstant això, un informe recent elaborat pel Consell Nacional d'Investigació nord-americà va deixar clar que els EUA encara no estan preparats per respondre adequadament a aquests nous reptes. ➔

En xifres

- Científics de la NASA van suggerir a mitjans del **segle XX** estius àrtics sense gel

---

- L'Àrtic va arribar el setembre del 2014 a l'**extensió glaçada mínima** des que van començar els mesuraments el 1979: 3,41 milions de quilòmetres quadrats glaçats, un 18% menys que en el rècord anterior, del 2007

- El gel de Groenlàndia va contribuir el 2011 a l'**augment del nivell del mar** sis vegades més del que s'esperava, comparat amb els deu anys anteriors

---

- El **13% de les reserves de cru** de la terra i el 30% de les de gas són a la regió àrtica

---

“Un canvi de les regles del joc en la indústria minera de Groenlàndia pot obrir les portes a l’extracció de substàncies radioactives com l’urani, fet que suposaria un punt d’inflexió en la història de l’Àrtic”

A mesura que augmenta el nombre de perforacions a l’oceà Àrtic, creix també el risc de vessaments nocius de cru invisibles a la vigilància visual, ja que s’amaguen sota les plaques de gel flotants. Per aquesta raó s’estan instal·lant sonars d’alta freqüència que revelen mitjançant sons si hi ha cru sota el gel o a l’interior. No obstant això, les organitzacions mediambientals al·leguen que les companyies i els governs responsables de l’escalfament global busquen ara beneficis en l’explotació d’aquests canvis climàtics. Greenpeace, per exemple, va denunciar les activitats de la Shell a l’Àrtic amb la campanya satírica “Let’s Go! Arctic”, l’objectiu de la qual era que l’empresa marxés de la regió.

Un altre focus de negoci són les extraccions de metalls, terres rares i minerals de gran valor, com diamants i or. Ja s’han aprovat grans projectes com el d’octubre del 2013, la mina de metall de 15.000 milions de dòlars a 150 quilòmetres de la capital de Groenlàndia, Nuuk, que doblarà el PIB del país per si sola. S’espera que hi faci arribar 3.000 treballadors, la majoria xinesos, per construir i posar en marxa la infraestructura necessària. No obstant això, l’estat autònom de Groenlàndia encara depèn de Dinamarca, responsable de les relacions internacionals i la defensa el país. Un canvi de les regles del joc en la indústria minera de Groenlàndia podria obrir les portes a l’extracció de substàncies radioactives com l’urani, fet que suposaria un punt d’inflexió en la història de l’Àrtic, tant des del punt de econòmic, com cultural i polític, a causa de la importància estratègica d’aquest element per a les potències nuclears i la indústria armamentista.

CONSEQÜÈNCIES. Les noves rutes navegables estalvien dies de travessia i costos de viatge i transport, de manera que és possible que també assistim a canvis lents en les dinàmiques del comerç global. Les noves rutes s’han batejat a la Xina com “les rutes daurades de l’Àrtic” —The Golden Arctic Waterways— pel seu potencial eficiència, i a l’agost del 2013 es va dur a terme el primer viatge de prova pel pas del nord-oest d’un vaixell xinès de 19.000 tones. Drassanes a l’Índia, Corea del Sud i Singapur fan una aportació notable de vaixells amb estructures i cascocs capaços de resistir les aigües glacials. No obstant això, el desenvolupament de l’Àrtic és desafiat per les dures condicions climatològiques, que dificulten l’adaptació de les empreses pel que fa a la navegació i la perforació. La regió, a més, pot ser que hagi d’enfrontar a un competidor, Islàndia, que ja disposa de molta de les infraestructures necessàries per a la comercialització. Una gran industrialització comporta un canvi social i tindrà implicacions en una regió àrtica que ja té quatre milions d’habitants de diferents cultures. El desglaç tindrà un impacte no només en els pobles indígenes, sinó també a la resta del món, que serà testimoni de les conseqüències de l’augment del nivell del mar, així com dels canvis atmosfèrics i de circulació que significarà

És crucial que els països involucrats a la regió acordin polítiques corporatives que compleixin els requisits normatius per operar a l’Àrtic, amb decisions basades en la investigació i el desenvolupament científic a llarg termini. La visió a curt termini no és suficient per assegurar l’Àrtic i prevenir l’aparició de refugiats del clima en petites illes i ciutats flotants a causa del desglaç,

especialment si les noves activitats a l’Àrtic són de nivell deficient.

Tant l’ONU com les empreses energètiques afirmen que tenen un plantejament sostenible, cosa que fa preguntar-se: “N’hi ha prou amb ser sostenible?” Sostenible vol dir aconseguir més amb menys durant més temps, és a dir, causar menys mal. En contextos comercials, la Unesco recomana que els països i les empreses involucrades compleixin regles estrictes per protegir el medi ambient i que es promoguin iniciatives sostenibles en el negoci de l’Àrtic, com l’ús d’energies renovables. No obstant això, l’escenari més probable serà que les plantes d’extracció i les rutes navegables comercials posposin l’activitat a causa de l’impacte de l’entorn àrtic en els seus plans de negoci, així com per les ramificacions polítiques que implica.

Malgrat que la regió està sota constant vigilància internacional, continua sent un dels entorns més difícils pel que fa a logística i implantació d’investigacions científiques, fet que converteix l’Àrtic en un dels llocs del món menys estudiats. El desenvolupament sostenible, els recursos naturals sense explotar, la protecció de l’ecosistema, l’acceleració potencial del canvi climàtic, així com la manca d’infraestructures, tot això té un denominador comú: la manca d’evidències científiques i dades que ho avalin, juntament amb la resistència de la regió a implantar-los. Tot i això, les parts implicades s’estan armant per protegir els seus interessos, i estan oberts a la cooperació internacional per beneficiar-se’n i adaptar-se a les noves oportunitats que ofereix aquest atractiu mercat emergent. ●

Niklas Larsen
©SCENARIO Magazine

Imatge aèria del
trencaglaç nuclear rus
'Yamal' al pol Nord
geogràfic, oceà Àrtic
[Foto de Marketa Jirouskova
/ Getty Images]

UNA CERVESA SUPERIOR A LA CIUTAT DE KAFKA

Precisament fa cent anys que Gregor Samsa es va despertar a Praga, d'un somni de Franz Kafka, convertit en insecte: cosa que va canviar la literatura. 'La metamorfosi' era un conte que al mateix Kafka feia por però que va considerar alliberador de la seva personalitat escindida

per Ramiro Villapadierna

— Praga no és una capital concèntrica ni lineal ni radial, com passa en la majoria, sinó una amalgama de nuclis, entre meandres fluvials i rugositats del terreny, un “puzle” recosit de cultures però gens desordenat. Un cursi en diria *fengshui urbà*: juxtaposa de manera estranya heterogeneïtat i coherència entre els seus elements i va ser el premi Nobel Jaroslav Seifert qui va dir que la veia, des del turó del Petřín o del castell, com un gran tauler de figures d'escacs, en una sistematització d'elements dispers units per una lògica pròpia.

Al viatger li parlen d'una Praga màgica, per no dir mística —avui gairebé no es diferencia—, lloc d'hermètica o alquímica o bé cabalística, Golem dorment o apostes fàustiques amb el cel i infern. És l'encreuament de corrents tel·lúrics, amb punts de fuga on en tot cas prendre sempre una bona cervesa, solució que li confereix aquesta absurda lleugeresa que a Milan Kundera li sembla insuportable. Els viatgers romàntics occidentals van veure la ciutat daurada, de cúpules i puntes, sota la bellesa de la qual només es podia amagar negror, i van sentir les llegendes del gueto, que protegien els jueus o els amants, o de la Ciutat Nova, on per Na Rybníčku, el carreró de l'Institut Cervantes —situat sobre un d'aquests vòrtexs—, encara es deu passejar, a la seva hora i en sudari blanc, aquella veïna barroca degollada pel marit infidel. A dues illes, hi ha la Casa de Faust a la plaça de Carles, el rei. El menys greu que devia passar entre els murs és el pacte negre i que per la mateixa teulada l'arrenqués d'aquí Belcebú: queda provat que diferents alquimistes s'hi van refugiar i una infinitat de desgràcies se succeïrien

al palauet maleït, avui part de la Facultat de Medicina, no sé si dipòsit de cadàvers.

Entre les fines col·leccions de Praga no es conserva cap de les pintures de l'inquietant Arcimboldo, ni el retrat de l'atrabiari emperador Rudolf II, avui exposat, com molta part del que van saquejar els suecs, al castell Skokloster de Suècia. Perviu el disbarat praguenc de gòtic, barroc, renaixement, modernisme i funcionalisme, i conviuen cadascun en la seva funció, d'afil, peó o reina, secundant-se sobre el tauler però sense parlar-se, en un joc inaudible. Amb categoria surrealista com una cornucòpia de fruites i restes trobades, només tan brillants i atractives com a punt de podrir-se, és part del misteri impressionant de la contemplació de Praga, que va fer que Seifert afirmés: “Aleshores vaig sentir que tenia tot Europa a les mans.”

Praga acaba de ser designada Ciutat Literària per la Unesco. Al viatger se li suggereix el micromón de la Ciutat Vella, i el lànguid Moldava i els seus ponts li donen la perspectiva abans de deixar-lo a la vora de Malá Strana, a la falda de la fortalesa de Hradčany. Com que no es pot evitar pujar a un castell tan central en una capital europea, serà interessant pujar-lo per una via paral·lela al més que transitat carrer Nerudova, per Thunovska, fent parada a l'autèntica taverna O Hrocha, un lloc brut i adequat per paladejar una Pilsen ben tirada. El millor és passejar, lleuger i sense gaire rumb, per una ciutat meravellosament rara i a cada carreró sembla que hi hagi una porta per la qual passar al costat fosc i perdre's.

Va passar el temps en què Praga era la gemma oculta de l'Est. Avui és la vuitè-

na capital més visitada i milions inunden els seus carrerons i vetustos empedrats. I estudiants de tot Europa coneixen avui abans l'experiència del noi troba noia, que no la de l'Est es troba amb l'Oest; idea que els romàntics han vist fins i tot en el nom *Praga*: diuen que 'llindar', segons l'etimologia. Després de visitar la fortalesa i abans que es trenqui l'encanteri queda per visitar el monestir històric de Strahov i la seva meravellosa biblioteca i les col·leccions naturals. De baixada, les escalinates condueixen a Bretislavová i Tržište, o per Vlašská, el carrer dels italians, una de les quatre comunitats originàries de Praga, juntament amb els txecs, els alemanys i els jueus.

Cal agafar el tramvia 22 a Malá Strana. A Praga no tan sols el tramvia i el metro són lleials sinó que alguns són obres d'art, com l'històric tramvia 91, o estacions com Malá Strana, d'un futurisme *passé* com d'Abba i considerada una de les més boniques del món. En un parell de parades, es creua el riu. Som davant el Teatre Nacional, on en un centenar de metres de cafès i editorials va néixer pràcticament la nova nació txeca. El teatre no només és un dels passatemps eslaus per excel·lència sinó que Praga és un dels llocs on més ha tingut un paper social i polític. Que la Revolució de Vellut resultés una peça emocionant, amb final feliç, amb el dramaturg Havel al tron, els atrezzistes com a patges i el món sencer aplaudint dempeus, només podia estranyar a fora, ja que, a Praga, espectacle, intel·lectualitat i consciència política han compartit els mateixos cafès. Per a la generació del canvi de segle fins als anys vint, òrfena del vell imperi ➤

però amb el futur de la desena potència del món a les mans, el surrealisme és una opció: és la generació Devětsil, que descobreix a Praga un lloc per viure amb intensitat. El polifacètic Karel Teige la descriu com “la ciutat màgica del poetisme”, el lloc de l’ “empenta, la despreocupació, la sorpresa i l’alegria”. Amb un sol carrer n’hi ha prou per explicar aquesta història: la petita avinguda Nacional, que s’estén des dels peus de la plaça de Venceslau fins al riu. Una sèrie consecutiva de cafès barrejada d’editorials i redaccions converteix aquest tram en un gresol. Davant del teatre, el primer és el cafè Slavia, on encara se celebra la tertúlia sota *El bevedor d’absenta* de Viktor Oliva. Praga és en aquell moment l’única capital que no prohibeix aquest licor maligne. Si el voleu tastar on és l’emblema, demaneu-lo aquí sota la musa que va reunir els germans Čapek amb els pintors Václav Špaňal i Jan Zrzavý, d’*Els obstinats*, i on el surrealista Vítězslav Nezval va conèixer Františka Řepová, o on el mateix Vancura signar el manifest *Els escriptors comunistes als treballadors*

comunistes, que va aconseguir la seva expulsió del partit.

A unes passes d’allà, en el 13 de l’avinguda, al cafè Narodni es va formar el grup Devětsil, on Teige llança el manifest poetista, d’un art que va significar la higiene mental com l’esport és la higiene física. Neix també el cèlebre Cercle Lingüístic de Praga, experiment lingüístic no superat, de la mà de Vilém Mathesius i Roman Jakobson. En un dels seus poemes, Seifert immortalitzarà el número 17, la confiteria i vinateria Paukert; i uns metres més enllà, al núm. 25, la fita del moment va ser el nou cafè Metro, funcionalista davant del vell cafè Union, del núm. 29. En els seus habitatges s’havia reunit, durant la “secessió” de l’art nou i el canvi de segle, el “qui és qui” de totes les arts, començant per l’histriònic Jaroslav Hašek, el del soldat Švejk, i també hi van trobar refugi els expulsats de Devětsil del cafè Nacional.

Des de finals dels vint i fins a la invasió nazi, el Metro és l’epicentre on, el març del 1934, es funda el primer grup surrealista fora de París. I allà s’estableix

la “intel·ligència” marxista, concepte encara no contradictori ja que els qui llegien *El capital* no sabien economia; i el Front d’Esquerra edita el seu diari, dirigit per SK Neumann, un dels promotors de Kafka. Aquí els trotskistes trenquen per primera vegada amb Moscou. I al davant, al Louvre i al Moulin Rouge, es reuneixen la intel·lectualitat de llengua alemanya, els Kafka, Brod, Rilke, Einstein, i el grup de filòsofs d’Einsemeyer. Amb el naixement de Txecoslovàquia, es crea el PEN Club txec el 1925. El presidia Karel Čapek, el de *La fàbrica d’absolut* i del *Viatge a Espanya* que va inspirar després Rilke, Durych i Kisch.

Decidits a no parlar de Praga, el que menys ho va fer va ser Franz Kafka. Precisament fa cent anys que Gregor Samsa es va despertar a Praga, d’un somni de l’escriptor, convertit en insecte: cosa que va canviar la literatura. Era un conte que al mateix Kafka li feia por però que va considerar alliberador de la seva personalitat escindida. El part de les muntanyes va requerir cinc dies i cinc nits, però un cop que va emergir de l’armari l’escarabat

interior, i ell va organitzar-li el funeral, va aconseguir obrir la seva font literària.

L'exemple de Samsa és el realment kafkià, que no és l'element més complex si no la part més praguenc dels seus trops: l'absurd, una manera de supervivència local —ahora surrealista—, una lleugeresa suportable a través de l'absurd, la “Praga amb dits de pluja” del poetisme i la dels dits llargs que a un li pispnen la cartera si bada. Aquesta tradició de sobrevolar els traumes amb lleugeresa cínica va ajudar a passar pels totalitarismes i va impregnar la nova onada del cinema txec des dels seixanta.

Praga va arribar a ser al segle XIX una de les ciutats amb més prostíbuls d'Europa: des de mitjans segle, es limita que les noies facin gestos de complicitat al carrer o s'obrin l'escot; l'alcavoteria havia prosperat inesperadament per centenars de cases de la Ciutat Vella, situades al llarg de les velles muralles, amb els botxins i els enterramorts. L'ofici era tan corrent entre les joves que un de cada quatre nois patia el mal francès. En temps de Dvořák, una meretriu guanyava el doble que un

funcionari de l'imperi i per a moltes de poca educació el bordell era la universitat. Bismarck anava de caça —com deien els habituals— al carreró de La Camussa, que surt del vell Teatre Nostic, on Mozart va estrenar poc abans algunes de les seves òperes més agosarades. Mig segle abans també Mozart es deixava estimar al carreró, avui una travessia que acull el molt recomanable bar de rom Bartida.

Del cèlebre canceller de ferro va ser la fama que feia honor al seu qualificatiu en tandes de sis. I com altres joves amb necessitats d'aprendre a complir, Kafka també va tenir aquí les seves lliçons de la vida, i va trobar el lloc propici a mig camí entre casa i l'institut alemany on es va graduar. Com l'escarabat de Samsa, Dvořák recorda que Praga s'ha dirigit al món de vegades de manera tan insospitada com explicant el moviment dels planetes, regalant Kafka o Rilke a la literatura, ideant el sistema de cervesa que la va catapultar a la beguda del segle XX o creant la *Simfonia del nou món*.

El museu i casa d'Antonín Dvořák és un racó meravellós de Praga, a Ke Kar-

lovu 20, un petit carrer a tocar també de l'Institut Cervantes. Un diria que es troba al centre i, alhora, en un poble. I, com li agrada recordar a la directora Kateřina Nová, és un petit poble txec, però a l'estat d'Iowa, aixecat per immigrants, el que va servir de marc creatiu a la *Simfonia del nou món*: allà Dvořák va veure el vell món i el nou trobar-se en pau.

Per prendre's una cervesa fantàstica al centre de Praga és aconsellable O Tří Růží, a Husova 10, però també en altres locals —Pivovarský Dum, si veniu de casa de Dvořák— assumint que on hi hagi més turistes la tiraran més ràpid i pitjor. A Praga la cervesa és un fenomen que no té res a veure amb un bar espanyol: es pren assegut i mai a peu dret; en mig litre i no en cinquens; a la temperatura del vi, més que no a la dels gelats; en silenci, més que no pas xerrant —almenys la primera—, i servida per hostalers que li perdonen la vida en lloc de pretendre fer-la feliç. ●

Ramiro Villapadierna és analista centreeuropeu i director de l'Institut Cervantes a Praga

EL ÚNICO RELOJ SUIZO DE ALTA GAMA CON AUTÉNTICA ALMA LATINA

Cervo y Sobrinos

LA HABANA 1882

Robusto manjuarí

Mecanismo automático suizo,
caja modular de titanio, acero y caucho,
sumergible hasta 1882 pies (500 metros)

ALBACETE: J. Mompó - ALICANTE: J. Arroya - ALMERÍA: J. Regente - AVILES: J. Balbuena - BARCELONA: Octavi Torner - Rabat - Rabat Flash - The Watch Gallery - Valiño J. - BILBAO: Dámaso Martínez - CÁCERES: J. Nevada - CÁDIZ: J. Gordillo - CASTELLÓN: Carlos Guinot J. - ELCHE: J. Mazarino - GRANADA: J. Juan Manuel - HUELVA: J. Regente - JEREZ: Pacety Nadal J. - LA CORUÑA: J. Romeo - LAS PALMAS DE GRAN CANARIA: J. Saphir - LLORET DE MAR: J. Grau - MADRID: J. Aldao - J. Carbal - Chocrón J. - J. Grassy - Iglesias J. - Montejó J. - Rabat J. - (La Moraleja) - Marjo J. - (Pozuelo de Alarcón) - Durán J. - MARBELLA: Gómez & Molina - MURCIA: J. Castejón - ORENSE: J. Eligio Rodríguez - OVIEDO: Sánchez Vallina J. - PALMA DE MALLORCA: R. Alemana - PAMPLONA: Javier Echeverría J. - REUS: Santi Pàmies Disseny - Solanes J. - SALAMANCA: J. Torrico - SANTANDER: J. Presmanes - SAN PEDRO DEL PINATAR: J. Castejón - SEVILLA: El Cronómetro - J. Santa María - TENERIFE: J. Pagoda - J. Saphir - VALENCIA: Giménez J. 1889 - Rabat - VALLADOLID: J. Ambrosio Pérez - VIGO: Roberto J. - VITORIA: J. Joben - ZARAGOZA: Mopani J. - ANDORRA LA VELLA: Berna - Geneve - Húngari - J. Cellini.

CUERVO Y SOBRINOS LA HABANA 1882 S.L. - Tel +34 91 540 10 48 - www.cuervoysobrinos.com

---

Arts&Co.

---

64 Entrevista

Núria Espert: el teatre que dóna forma a la vida
per Sergi Doria

66 Literatura

Un lloc on escriure
per Sam Abrams

70 Periodisme

L'entrevista ideal
per Núria Escur

72 Contra cultura

Quan la repetició fa la diferència
per Jacobo Zabalo

74 Geografies

Hotel Galle Face, luxe vell a Sri Lanka
per Lucía Ramis

76 Estil

Patek Philippe, l'aniversari d'un mite
per Julián Nieto

78 D'autor

Els ofesos
per Antonio Muñoz Molina

NÚRIA ESPERT: EL TEATRE QUE DÓNA FORMA A LA VIDA

La grandesa d'una actriu com Núria Espert té molt de polifonia. I això només passa en casos excepcionals, quan el teatre va més enllà de la representació i es converteix en forma de vida

TEXT Sergi Doria — FOTOGRAFIES Sergi Parra

— La de l'actor és, com el fado, una “forma de vida estranya”... En la societat utilitària es podria limitar al *modus vivendi*. En Núria Espert suposa bategar, respirar, suar, plorar, desitjar en cadascun dels seus personatges. Fa tres anys, l'actriu es va enfrontar a un paper —o a una pena— capital: *La violació de Lucrecia*, aquell extens poema que Shakespeare va dedicar al duc de Southampton quan la pesta assolava Londres. El tema: Lucrecia, dona de Col·latí, rei de Roma, és violada per Tarquini i aquest acte lúbric porta la desgràcia a la monarquia romana i obre les portes a la república.

No oblidarem mai aquella nit al Lliure de Gràcia. A la mitja claror d'un vetllador, l'actriu s'amara del text i, sense necessitat de cap mena de maquillatge, es llança a l'escenari amb tota l'ambició i la concupiscència de Tarquini. La narració dels fets i la retòrica del violador conjuguen calfreds. El parlar sexualment pastós de Tarquini esdevé en la veu de Lucrecia la seva víctima: la dona que demana clemència perquè l'agressor no embruti el seu honor de reina de Roma i traeixi l'amistat amb Col·latí. Shakespeare pur: “Així com la pluja desgasta el marbre, les llàgrimes no aconsegueixen estovar la luxúria.” No hi ha clemència, perquè “la luxúria i el crim passen la nit en blanc”. N'hi ha prou amb un minut entre vels per sentir —no escoltar, sinó sentir, remarquem— la remor esgarrifosa de la violació: primer l'assalt, després els gemecs de la dona agredida, poc després el panteix decreixent del violador... La resta és amarg silenci i fàstic profund... La ultratjada Lucrecia, embolicada en un llençol, és tota ferida i plor. Núria Espert és també Tarquini i Col·latí, enfrontats: la polifonia de la tragèdia.

El personatge de Lucrecia va empènyer l'actriu cap a l'abisme de les emocions. La interpretació té uns límits: “Quan vaig fer *Maquillatge*, el psi-

quíatre Castilla del Pino em va advertir de les conseqüències per a la meua salut mental”, comenta. Personatges... “De tots els que vaig encarnar he après alguna cosa... I tots tenen alguna cosa d'un mateix. Em costa triar però ara em ve al cap Gigi, Ana Christie, Yerma, les criades.

Tornem enrere. Anys cinquanta. Una adolescent de l'Hospitalet vetlla en els assajos —això sí, acompanyada per la seva mare— per interpretar *La vida és somni* de Calderón de la Barca i el *Romeu i Julieta* shakespearà en versió catalana de Josep Maria de Sagarra. L'oportunitat li arriba el 1954: li proposen substituir l'actriu Elvira Noriega en la *Medea* que s'estrena al Teatre Grec. Amb dinou anys, Espert és la dona traïda, la gelosia i la desesperació. Amb el pas del temps tornarà a ser Medea, però mai sonarà en els seus llavis a text repetit sinó a vida.

La vida de Núria Espert són trobades providencials. A Madrid coneix Armando Moreno, el que serà el seu marit. Formen companyia i s'atreveixen el 1969 amb *Les criades*. Però si Genet és —en si mateix— una provocació, encara ho és més si el dirigeix Víctor García. Amics del risc, Núria i Armando aposten per l'argentí bevedor i trencador: “Ens hauríem matat per ell”, repeteix sempre en recordar-ho. La imatge de l'actriu nua a Yerma —Madrid, any 71, el del procés de Burgos— evoca un teatre de la comèdia envoltat de grisos: “Semblava que esperessin un atac terrorista”, explica. La trilogia amb el director genial i maleït conclou amb *Divines paraules*. Vuit anys sense parar, dues mil representacions de *Yerma* i una gira de quatre anys pels Estats Units, l'URSS i l'Argentina. L'Espert fa realitat la il·lusió de Margarida Xirgu: un García Lorca planetari. Amb Valle-Inclán culmina la cerimònia dels adéus amb Víctor García: “L'obra estava desmanegada i vam acabar de mala manera ➔

la nostra relació, però en Víctor va marcar per a mi un abans i un després: una de les quatre coses bones que m'han passat a la vida, juntament amb els meus dos fills i el meu marit.”

Núria Espert metabolitza la literatura espanyola. Als vuitanta es converteix en *Doña Rosita la soltera*: “L’obra que més m’agrada de Federico, perquè jo admiro Txékhov i Doña Rosita és txekhoviana”, apunta. Tornarà a ser Medea. El 1981 la dirigeix un jove que promet: Lluís Pasqual... “Com Hamlet o Macbeth, Medea és d’aquells personatges més grans que la vida que no t’acabes mai... Ella ha anat envellint amb mi i s’ha fet més sàvia i pràctica...”

Després de dirigir Glenda Jackson a *La casa de Bernarda Alba* —gairebé sense parlar anglès—, l’actriu britànica destaca “la sorprenent humilitat de la Núria, l’exigència del seu treball, el seu respecte per l’obra...” i com —mitjançant García Lorca— “es va despullar dels seus prejudicis que tenia del que era espanyol”. Decididament cosmopolita, l’Espert observa una paradoxa inquietant... El món “mai no ha estat tan global i mai tanta gent ha volgut que sigui tan petit. Mai els petits nacionalismes han tingut tant perill com fins ara. Hi ha gent que viatja amb aquest esperit i, quan torna a casa, vol declarar l’autonomia d’un carrer. Que aquest carrer no serà d’aquest poble, aquest poble no serà d’aquesta ciutat, aquesta ciutat no serà d’aquesta comunitat...”.

Animada pel seu marit, el 1987 dirigeix a Glasgow *Madama Burterfly*... L’heroïna de Puccini sona com la Doña Rosita lorquiana. Seguiran *Rigoletto*, *Elektra*, *La Traviata*, *Carmen*, *Stiffelio*... Com a directora de plantilla a l’Opera House i el Covent Garden, Núria Espert recorrerà el món sencer. Lluny de casa i la seva gent, en les hores interminables dels aeroports, sent el desig d’apartar-se: “Em vaig posar molt malalta, jo crec que de soledat, fins que tot això va agafar forma de depressió.”

La vida havia de tenir una altra forma ... I la nostra gran actriu es va voler salvar pel teatre. Es va encomanar al seu poeta predilecte amb Lluís Pasqual a *Fent Lorca* i l’estimat Txékhov a *La gavina*, de la mà de Josep Maria Flotats. Torna a ser

Medea i el 2004 torna a l’òpera amb la *Tosca* de Puccini. Des d’aquest moment, es pot parlar d’una altra dècada prodigiosa: Espert és la Celestina. Comparteix Strindberg amb Lluís Homar i José Luis Gómez. Juga amb Feydeau a *Cal purgar en Totó*. És Bernarda Alba, la lloba de Lillian Hellman, la tràgica Lucrecia i el rei Lear... Quan ella interpretà el rei vell, pobre, malalt i menyspreat, condemnat a la intempèrie pels seus errors, vam entendre que tots som *lears* en potència. Una dona feta home. Als vint-anys ja va ser Hamlet, príncep de Dinamarca. El paper xocava a la Barcelona de 1960: “Va ser una nit horrible i tempestuosa, però jo vaig seguir amb el text...” També va encarnar el Pròsper de *La tempesta*. En aquests tres personatges, remarca, “pesa més la peripècia humana que no pas la seva condició masculina”, a diferència d’Otel·lo o Romeu.

Teatre Lliure, 2015. Tres hores de *tour de force* exigeixen una vida gairebé monacal que exclou aparadors mediàtics: “T’has de cuidar més que de costum, practicar més exercici, menjar millor... Fer tot el possible per trobar-te estupendament. I així, sense problemes físics, ni res que et distregui el cap, reprendre el camí. Un actor jove, després de la funció, es pot prendre una cervesa. Els que passem de quaranta, ens n’anem directament al llit... Quan acabo la funció em sento com si tingués vuitanta anys.”

El teatre com a discurs d’un mètode per abastar el món. A Núria Espert, la dona que va néixer actriu, encara li queden molts papers per modelar la seva personalitat i lamenta haver-ne encarnat només una desena part: “Hedda Gabler, la senyoreta Júlia, Electra, Antígona ...!”, sospira amb malenconia. Al final s’imposa el determinisme per afrontar el present: “Mentre tingui tantes ganes de treballar i mentre el públic em vulgui, hauran de venir els Geos a treure’m del teatre!” Tota una lliçó de vida. ●

Sergi Doria és periodista cultural i autor de la biografia ‘Ignacio Agustí. L’arbre i la cendra’

Quan ella interpretà el rei vell, pobre, malalt i menyspreat, condemnat a la intempèrie pels seus errors, vam entendre que tots som ‘lears’ en potència

---

DES D'ON ESCRIURE UN MÓN

Darrere de l'obra dels grans autors literaris moderns, sempre hi ha un escenari particular i atractiu, un lloc des d'on l'autor o l'autora contempla la vida i el món, la matèria primera de les seves creacions

per Sam Abrams

— Al final d'una gira de promoció literària a Barcelona, James Baldwin em va voler donar indicacions per poder-lo visitar a Saint Paul de Vence, on passaria gairebé els darrers vint anys de la seva vida. Em va dir que era tota una atracció local i que només havia de demanar a qualsevol vianant pel “senyor que viu en una biblioteca”. En veure la meua cara de sorpresa, em va explicar que finalment havia aconseguit el seu gran desig a la vida: viure en una biblioteca. Va declarar literalment que “casa meua és una biblioteca amb una taula i una màquina d'escriure al bell mig”. Des de la independència personal, artística i econòmica, Baldwin va triar lliurement viure d'aquesta manera tan austera i tan exclusivament entregada a la seva carrera literària.

Darrere de l'obra dels grans autors literaris moderns, sempre hi ha un *locus standi* particular i atractiu, un lloc des d'on l'autor o l'autora contempla la vida i el món, la matèria primera de les seves creacions. I gairebé sempre, gràcies a l'interès que tenen les cases dels escriptors com a eina per ajudar-nos a entendre'n millor la literatura, es converteixen en museus o objectius de pelegrinatge i, fins i tot, de culte. Sovint, els llocs de pelegrinatge i culte no són altra cosa que una simple adreça, com el mític número 27 de la Rue de Fleurus a París, on la genial autora Gertrude Stein va rebre nombrosos artistes i escriptors entre el 1903 i el 1938, o el carrer de la República Argentina, 163, a Barcelona, on els poetes Carles Riba i Clementina Arderiu es van

instal·lar després del retorn definitiu del seu exili francès l'any 1943 i van escriure obres tan imprescindibles com *Esbós de tres oratoris* (1957) i *És a dir* (1958), respectivament.

Tanta és la necessitat i la voluntat d'aprofundir en l'obra d'un autor significatiu i amarar-se del món que hi ha darrere de la seva obra literària, que molts visitants fan un trajecte llarg per passar tan sols una estona en una cambra. Només cal pensar en la cambra 511 de l'Hotel Ambos Mundos, a l'Havana, on Hemingway va escriure entre el 1938 i el 1939 el gruix de la seva novel·la immortal sobre la Guerra Civil d'Espanya, *Per qui toquen les campanes* (1940), o la reconstrucció del dormitori de Marcel Proust, allotjada al Musée Carnavalet de París, on l'autor va crear febrilment les últimes pàgines d'un dels cims de la narrativa moderna, *A la recerca del temps perdut* (1913-1927), o l'habitació restaurada de l'actual Wald Hotel, a Davos, Suïssa, que evoca l'ambient de l'antic Wald Sanatorium, on Thomas Mann va trobar la inspiració per a la seva obra mestra, *La muntanya màgica* (1924), durant una visita a la seva dona, Kàtia, que aleshores era pacient de l'establiment.

De vegades no ens fem del tot càrrec de la magnitud de l'obra d'un creador fins que no hem pogut visitar l'habitatge on la va escriure. Seria el cas de l'esplendorosa finca Yasnaya Polyana, situada al sud-oest de Tula, Rússia, a uns 200 quilòmetres de Moscou, “l'inaccessible fortalesa literària”, com l'anomenava Tolstoi i on va escriure *Guerra i pau*

(1869) i *Anna Karènina* (1878). En un sentit molt diferent seria el cas del pis “secret”, a Prinsengracht, a Amsterdam, on la jove escriptora Anna Frank donaria forma al seu diari, un autèntic cant a la vida. També podríem recordar la magnífica casa d'Emily Dickinson, a Amherst, al centre geogràfic de l'estat de Massachusetts, on l'autora va néixer i viure entre el 1855 i el 1886, mentre escrivia, de manera oculta, els 1.789 poemes que revolucionarien la poesia del segle XX. O la datxa de Peredelkino, a la vora de Moscou, on Boris Pasternak, “l'habitante dels núvols” com el va batejar Stalin, va superar l'aïllament, l'ostracisme i les penúries materials, entre el 1930 i el 1960, per regalar-nos *Dr. Zhivago* (1957), la insòlita crònica de les conseqüències devastadores de la revolució russa.

Algunes vegades ens podem veure obligats a visitar cases d'escriptors a la contra. El Palazzo Leopardi, al bellíssim poble de Recanati, a la regió de les Marques, seria un bon exemple, perquè va ser la casa natal de l'autor de *Zibaldone*, la casa asfixiant de la qual sempre va voler fugir i a la qual sempre va acabar tornant, la casa on es va formar i en què, paradoxalment, va escriure alguns dels seus textos com el gran poema “L'infinit”. O el discretíssim apartament de Konstandinos Kavafis, al carrer de Lepsius, a Alexandria, que ens fa entendre com l'autor va transcendir el seu entorn immediat per concebre la seva obra poètica, els 154 poemes històrics, filosòfics i eròtics, escrits entre el 1910 i el 1933.

Hi ha la categoria de les cases d'escriptors que encarnen l'esperit de l'obra de l'autor i que es van construir arquitectònicament en paral·lel a l'obra literària. El 1930 el gran William Faulkner va comprar la casa, construïda el 1844, que coneixem com a Rowan Oak, al mitificat poble d'Oxford, Mississipí. La casa, el jardí i els terrenys de l'entorn necessitaven reformes urgents, que es van fer entre els anys trenta i cinquanta del segle passat, justament al mateix temps que Faulkner redactava moltes de les novel·les que li van valdre el premi Nobel de literatura el 1949. ●

Sam Abrams és escriptor i professor

Exterior de
Rowan Oak,
residência de
William Faulkner

— L'entrevista ideal no existeix. No existeix des del moment en què, acaba la conversa —i això passa sempre—, gravadores apagades i cafès apurats, continues pensant que et queden preguntes per fer i respostes que mai et donaran. De la mateixa manera, l'entrevistat ideal és un miratge. Un es conforma aleshores amb la frase o el titular que li queda al cap. És el miracle de la confiança. No hi ha cap altra sensació igual en aquest ofici. Aquest moment màgic en què l'entrevistador nota —es percep físicament, materialment— que l'entrevistat li està explicant alguna cosa que no ha confiat mai abans a ningú. La confiança no té preu.

En el gènere de l'entrevista, entesa sempre com una conversa —mai com un qüestionari— no hi ha espai per a la pressa de la primícia. Tant se val qui la publiqui abans, només qui l'ha escrit millor. Lou Reed va fer plorar la meua predecessora en una roda d'entrevistes “perquè no s'ho havia preparat”. Vaig entrar jo i vaig canviar mentalment l'ordre de totes les preguntes que havia previst. Li vaig preguntar com havia dormit. El resultat va ser extraordinari. I Carla Bruni, descalça, asseguda al terra de la seva casa de soltera al centre de París, em va donar la clau mentre m'oferia una Coronita: “Responem millor quan no tenim por del nostre interlocutor. Vostè podria ser la meua germana...”.

Bernard Pivot, mestre com n'hi ha pocs amb el programa *Apostrophes*, explicava que no hi ha pregunta incòmoda sinó un entrevistador grogler. Només amb Charles Bukowski va perdre la batalla: l'escriptor, patètic i alcoholitzat davant la càmera, bevia directament de l'ampolla al plató, totalment desbordat durant la conversa. Perquè l'entrevistador ha de ser una mica psicòleg per força. Qualsevol petit canvi pot enviar en orris una bona entrevista: l'humor del personatge aquell dia, la puntualitat, per descomptat l'espai on es porta a terme, el to, la gestualitat, qualsevol incomoditat, per petita que sigui, la relliscada més insignificant, pot decidir que l'entrevistat es tanqui en banda, dins la seva closca, o s'obri en canal davant un estrany.

Quan alguna vegada m'han demanat —vaig començar a entrevistar als 19 anys i en tinc 52— que deixi que un becari

L'ENTREVISTA IDEAL

El realment important passa abans i després de la xerrada, però el que és fonamental és que l'entrevistat noti que t'has molestat a coneixe'l

per Núria Escur

m'acompanyi durant l'entrevista (“Perquè prengui nota”, et diuen) sempre m'ha semblat que no entenen el procés. No només perquè la presència d'un tercer —sigui relacions públiques, promotor o becari— desvirtua la trobada sinó perquè l'important, el més important d'una entrevista, no passa mentre transcorre la xerrada sinó abans i després. Abans, durant les hores que representa acostar-se al personatge, submergir-s'hi, llegir el que altres n'han publicat, investigar-ne els punts febles, parlar amb els qui el coneixen. Després —em refereixo a la premsa escrita, aquest pobre paper que se'ns està morint— quan després d'una simple transcripció es va polint, es compon, es posa ordre i música a les paraules. Es crea una atmosfera. Només si l'abans i el després de la conversa s'han treballat, el resultat és fluid.

Perquè una altra cosa fonamental és que l'entrevistat noti que t'has molestat a coneixe'l. Com pots entrevistar un escriptor que presenta el seu últim llibre i s'ha passat tres o quatre anys treballant-hi, per exemple, sense llegir-lo abans? O un director, en una estrena, sense haver-ne vist la pel·lícula? No he entès mai aquest mètode d'arribar in albis a la trobada. Em sembla una falta de respecte a l'entrevistat.

Joaquín Soler Serrano, un altre primera espasa en aquestes arts, explicava que per aconseguir fruits en aquest programa mític, A fons, primer calia compartir amb l'entrevistat una copa, un cigar o, almenys, una oració. No m'atreviria a dir tant però sí que és cert que l'entrevistat agraeix que t'hagis interessat per ell molt abans d'encaixar les mans. Quan als meus inconscients 23 anys el jurat corresponent em va concedir el premi Ciutat de Barcelona per una sèrie d'entrevistes, em van anunciar que era la persona més jove que ho aconseguia. Ara sé que la gran culpable va ser, precisament, aquesta joventut. Un Pasqual Maragall esplèndid aleshores em va advertir: “Aprofita ara perquè després, amb l'edat, ja no diràs tot el que et vingui de gust”. Tenia raó. Aquesta frescor ja no torna, només la ingenuïtat i l'entusiasme et dona forces per atrevir-te a formular determinades qüestions. De vegades surt bé.

Em pregunten quin entrevistat ideal m'hauria agradat conèixer. Només se m'acudeixen personatges morts: Al Capone, Katharine Hepburn, Kennedy, Susan Sontag ... Però això és una altra entelèquia. Perquè tampoc no existeix l'entrevistat ideal. Qualsevol ésser humà, fins i tot el més anònim, és susceptible d'incloure una història apassionant que has rescatat. No hi ha material menyspreable, deia Tolstoi, tots guardem secrets dignes de conèixer.

Hi ha un barem conegut com el teorema de Salvador Pàniker, segons el qual “qualsevol entrevistat acaba reduït als límits mentals de l'entrevistador”. És possible el que manté el filòsof. També és cert que, de vegades, algun entrevistat regala perles sense demanar res a canvi. Sovint m'agrada fer broma amb els personatges que entrevisto dient-los que no es preocupin, que serà “una punxadeta de no res” perquè és així com se senten ells de vegades, vulnerables i examinats, fiscalitzats. Després, alguns cops, ho agraeixen, els resulta terapèutic deixar anar els dimonis que porten a dins. Pel que fa a les frases, com més curt millor. Com el mestre Manuel del Arco que, a més, sabia dibuixar els entrevistats. ●

Núria Escur és periodista de 'La Vanguardia' i premi Ciutat de Barcelona de periodisme

Bernard
Pivot, l'històric
presentador
del programa
'Apostrophes'
[Foto de Remi Berli/
RAPHO]

QUAN LA REPETICIÓ FA LA DIFERÈNCIA

La digitalització actual no canvia en essència el mètode de composició musical, però en facilita enormement el desplegament i la difusió, ja que no requereix suport electromagnètic

per Jacobo Zabalo

— La possibilitat de gravar un so ho canvia tot. El so que tornem a sentir és sempre diferent, per més exacte que sigui en la repetició, ja que la disposició de l'oient s'altera d'un moment a un altre, i la seva reacció davant la sonoritat retrobada difereix per força de la trobada inicial. Des de temps antics es va intuir que bona part del plaer estètic derivat de l'audició es trobava en el reconeixement de tons i melodies: la rememoració sensible, es creia, posava l'ànima en connexió metafísica, participant de l'ordre còsmic. La possibilitat de gravar i reproduir sons sembla materialitzar un desig antic. Però com que el compliment dels desitjos ofereix sorpreses, així es modifica la manera d'escoltar i de compondre.

Si la gravitació a l'entorn d'una nota dominant per a la composició de melodies sentides com familiars ja havia quedat dinamitada amb el dodecafonisme i l'intel·lectualisme en la composició serial, el progrés científic va fer possible una altra manera d'evocació anímica. El director Ernest Ansermet va dir que "l'aparició de la melodia ens fa deixar el temps del món per endinsar-nos en un món que té el seu temps propi i un temps que canvia de mesura amb cada experiència musical. Ens trasllada de l'espai sonor a un horitzó espaciotemporal semblant al nostre horitzó d'existència, però imaginari". La música, com la resta de les arts, apunta al segle XX a la malmesa subjectivitat per reconèixer el sentit que necessàriament queda fora del seu abast.

L'experimentació en compositors com Varèse, Stockhausen o Boulez es focalitza en els estats de consciència i la percepció del so —allò que li passa al subjecte quan l'afecta el fenomen acústic— assumint el bagatge de la composició més innovadora de la primeres dècades de segle, inspirades en les intuïcions musicals d'un compositor com Gustav Mahler i la transmutació de gèneres en el marc de la simfonia, que en sí mateixa representa un món. Un món en canvi constant que inclou en la seva representació polidiscursiva l'empremta paradoxal d'una experiència semblant al silenci a partir de masses de so en subtil moviment, que generen la sensació d'una quietud absoluta. Succeeix en el començament de la primera simfonia o en l'*adagio* de la desena inacabada, en que

estrídències voluminoses alternen amb passatges de minimalisme extàtic. Més proper als nostres dies, segueix sorprenent l'ús que Stanley Kubrick va fer de les *Atmosphères* de Ligeti en la seva distopia espacial.

La revolució dodecafònica, els artífexs de la qual s'inspiren en Mahler per afrontar els reptes de la tonalitat, s'alia amb l'afany d'experimentació, que també es posa al servei de la cara fosca de l'ésser humà. Potser no és casualitat, en vista de l'ambivalència constitutiva de la música, que convisquin en una mateixa època el control matemàtic dels materials sonors i el gust per l'aleatorietat, tant en la manera com els músics haurien d'interpretar la partitura com en el so mateix que emana, per exemple, del piano preparat de John Cage. La repetició de cèl·lules conviu en la recurrència amb un gran atractiu d'imprevisibilitat en compositors de la talla de Morton Feldman, Steve Reich o Phillip Glass, interpretats sovint pel Kronos Quartet. La superposició de línies melòdiques en bucle contrasta amb el minimalisme i la presència del silenci, també evocat per Arvo Pärt. Tots ells són la inspiració dels actuals Max Richter, Johann Johannson, Bryce Dessner, Nico Muhly o Olafur Arnalds.

Abans d'aquestes noves visions que concilien la tradició clàssica i els avenços tècnics, de vegades incorporant el jazz —com el cas d'Uri Caine o el jove Francesco Tristano—, la invenció d'instruments controlats electrònicament va significar en el seu dia una relació amb el so que invertia els termes per conservar-ne la essència. El theremin (1920) i les ones Martenot (1928), antecessors de la música electroacústica actual, generen una realitat física —vibración d'ones a partir de la amplificació— que habilita la manipulació i la constitució artificiosa de l'espai sonor. En el fons s'assisteix al qüestionament del que és natural o artificiós; tal com posa de manifest l'anomenada *música concreta*, i de manera impactant en el *Concert per a sorolls* de Pierre Schaeffer. Més enllà del component escandalós de l'experiment, l'enregistrament i la reorganització de sons de la vida quotidiana inaugura un àmbit de productivitat inusitada gràcies a sintetitzadors i *samplers*: les possibilitats de modificació —premeditada o improvisada matemàticament— són infinites. La

digitalització actual no canvia en essència el mètode de treball però en facilita enormement el desplegament i la difusió, ja que no requereix suport electromagnètic.

Fa gairebé un segle Walter Benjamin escrivia que “l’obra d’art reproduïda es converteix cada vegada més en la reproducció d’una obra d’art disposada per ser reproduïda”. Certa música electrònica porta a l’extrem l’explotació d’aquesta realitat i és plenament conscient de la dimensió subliminal d’aquest art (la seva afeció anímica i la connexió amb realitats instintives, a les quals la consciència només té accés parcialment). L’esperit dionisiac, la dissolució del principi d’individuació

reverbera, així, en la proposta d’Aphex Twin, que porta l’audició al límit per mitjà d’una polirítmia agressiva en la base de percussió. Gairebé no hi ha manera d’adaptar-se a una festa que vol emancipar-se de la melodia. Queda el temps, però es viu com un precipici sense treva; un torrent en fragmentació perpètua i infinitesimal que remet a un origen no tan llunyà. ●

Jacobo Zabalo és doctor en Humanitats. Imparteix classes de filosofia a la Universitat Pompeu Fabra i col·labora amb diversos mitjans en què publica articles sobre música i estètica

HOTEL GALLE FACE, LUXE VELL A SRI LANKA

per Lluçia Ramis

—Kottarappu Chattu Kuttan és mort. No el reconec pel nom, sinó per la foto que publica un diari anglès. Vestit de blanc, amb la pitrera carregada d'insígnies i un mostatxo espès, els ulls enfonsats i un nas aguilenc, ajuntava els palmells i esperava a l'escalinata els hostes del Galle Face, a Sri Lanka, l'hotel colonial més antic de l'Àsia. El Galle Face és un dels mil llocs que hauries de veure abans de morir, segons un llibre i la pàgina web que ens va animar a fer-hi la reserva —i en la qual s'havien esborrat convenientment amb Photoshop els edificis horribles que hi ha al darrere—.

Recordo els finestrals d'un aeroport entelats per la humitat. Tothom volia vendre alguna cosa: excursions, rúpies, rentadores i neveres. Ens deixàrem convèncer per un home de sabates lluent, que ens va entaforar al seu taxi. A la carretera sense vorals, els vehicles s'amuntegaven de qualsevol manera i els estudiants corrien amb uniformes impol·luts entre els *tuk-tuks*. Militars armats amb kalàixnikovs feien guàrdia sota els cocoters prop dels tenders de fruita i, als autobusos, la gent es despenjava de les portes. Ningú no frenava, feien sonar el clàxon i continuaven com si res. Hi havia figures de sants gegants dins de vitrines, budes, déus blaus o amb una trompa, cases a punt d'esfondrar-se sota el pes dels anuncis de colors, gossos magres, fum i bicicletes, motos, senyals de trànsit només per decorar. Allà es condueix per l'esquerra. I per la dreta. I contra direcció. Al nord de l'illa, continuava la guerra dels Tigres tàmls.

El *jet lag* alienta el guirigall dels paisatges que mai no has vist. Colombo, la capital, a l'oest, és la ciutat més lletja que visitaríem; fa pudor de motor, d'escombraries i d'oli fregit, però encara no ho sabíem. Per què Sri Lanka? Vam fer girar un globus terraquí, el vam aturar amb el dit i el meu índex es va quedar a Tissamaharama, el parc nacional de Yala, on cinc anys abans, el 2004, el tsunami va engolir dues-centes cinquanta persones. En total, més de 30.000 van perdre la vida en una zona que també ha rebut els noms de Ceilan i Serendib i Taprobane, i Llàgrima de l'Índia i l'illa dels mil noms. Veuríem camps extensos de creus en memòria seva a prop de les platges paradisiàques.

Però la gran onada va tenir pietat del Galle Face, que encara continua elegant, luxe vell, a uns metres de l'Índic, separat de l'oceà per un passeig on els nens fan volar els estels. Una construcció endreçada enmig del

caos. O, almenys, un edifici descriptible. Un descans per a la vista, saturada d'estímuls. L'hotel es va construir el 1864. I des que va començar a treballar-hi fa setanta-dos anys —primer com a grum i després com a institució—, Kottarappu Chattu Kuttan va donar la benvinguda als turistes gairebé sempre britànics, així com a la princesa Alexandra de Dinamarca, o a Nixon, a Gandhi, a Arthur C. Clarke, que n'era un hoste assidu, i va acabar a l'hotel la seva darrera novel·la, *3001, odissea final*. Van arrossegar les nostres maletes pel terra de marbre i catifes índies cap a un ascensor de fusta envernissada que espetegava en pujar. L'habitació era enorme i l'olor del pàtxuli no ocultava les de canonada i de mar. Un ventilador girava mandrós al sostre. A les vuit del matí, la calor era enganxosa.

Llegeixo que han renovat l'ala clàssica de l'hotel, enllestida per l'arquitecte Thomas Skinner el 1894; la façana encara es conserva. Llegeixo que Kottarappu Chattu Kuttan va morir uns mesos després de la renovació. Quan hi vam anar, l'ala clàssica encara conservava aquell aire decadent dels temps que es resisteixen a passar, el bell encant d'allò que ja no funciona, com tampoc no funcionava un dels llums.

Tant se val. Després d'un son profund, vam baixar a dinar. Asseguts al porxo sostingut per columnes, érem els exploradors en un clàssic del cinema d'aventures o els figurants d'un còmic de Tintín. De fet, tot i que transcorre a Tailàndia, *El pont del riu Kwai*, pel·lícula de David Lean basada en el llibre de Pierre Boulle, es va rodar a la selva de Sri Lanka, prop de Kitulgala.

Vam mirar la terrassa en forma de tauler d'escacs que hi ha davant de l'oceà. Hi quedaven les restes d'un casament; les banderes onejaven i les garlandes es gronxaven amb l'oratge, mentre el sol queia a plom sobre les cadires buides. Des d'aquella terrassa, al capvespre, es contemplen crepuscles espectaculars a l'Índic i la gent, de vegades, deixa el còctel i aplaudeix. Els corbs, grossos com gats, s'acostaven amenaçadors fent bots. I quan un alemany estava a punt de cruspir-se un sandvitx club, un dels corbs li va prendre de les mans amb les urpes i va marxar volant. Algú li va disparar amb una fona. ●

Lluçia Ramis Laloux és periodista i escriptora. El darrer llibre que ha publicat és 'Tot allò que una tarda morí amb les bicicletes'

EL 175È ANIVERSARI D'UN MITE

Com passa en tantes altres facetes, Patek Philippe és un cas especial en la rellotgeria, no només per la qualitat i el prestigi de les seves creacions, sinó per la mateixa identitat de la manufactura

per Julián Nieto

— Patek Philippe porta gravada la marca de l'honestetat i el compromís, uns trets definitoris resultat de més de vuitanta anys al capdavant de la firma. Des del 1932, la família Stern treballa per la configuració d'una Patek Philippe cada dia superior a la del dia anterior. Per fer-ho, la casa ha intentat sempre no caure en els paranys del benefici ràpid i s'ha mantingut infranquejable en la seva gran obsessió per mantenir la identitat de la manufactura. “Patek Philippe mantindrà la seva naturalesa d'empresa familiar en els propers anys”, ha indicat el seu president. “Em guio pel que he après del meu pare, que ha estat un gran mestre”. Per Thierry Stern, aquests trets són els que defineixen la casa i els que li han permès passar, en 25 anys, de mig miler a més de 1.600 persones treballant per a l'empresa, només a Suïssa, com “una gran família”.

Thierry Stern va agafar com a referència l'anterior celebració del 150è aniversari de Patek Philippe, que va representar una fita en la història recent de la marca. Era el 1989 i la signatura ginebrina va sorprendre el món amb el llançament del Calibre 89, el rellotge de butxaca més complicat que existeix. Del record d'aquella mítica peça planava la pregunta de amb què ens sorprendria en aquesta ocasió. Coneixent el caràcter reflexiu de Thierry Stern i el seu pare Philippe, que actualment ocupa el càrrec de president honorari de la firma, es podria esperar que la gran peça presentada tingués un important caràcter simbòlic. I, finalment, ha estat així. “El Grandmaster Chime significa el treball de set anys d'investigació”, apunta Thierry Stern. “Però no parlem només del mecanisme. També

ho fem de l'esmalt, el gravat, el disseny i la cura en els detalls”.

A Patek Philippe han confeccionat un producte d'acord amb la filosofia actual de la casa, molt orientada a la conservació i la difusió dels *métiers d'art*. En aquest sentit, el Grandmaster Chime és un rellotge “total”, l'art del qual arriba tant a l'interior com a l'exterior de la caixa.

El seu moviment inclou ni més ni menys que 1.366 components, suma vint complexitats i la seva realització ha motivat la sol·licitud de sis patents per part de la marca. El veiem en la seva vistosa caixa, per a la qual s'ha desenvolupat un sistema basculant que permet portar el rellotge per qualsevol de les dues cares, i ho veiem més encara en la incorporació de cinc funcions de soneria, dues de les quals desenvolupades per a aquest rellotge i que són novetats mundials: l'alarma amb indicació de soneria i la indicació també acústica de la data de calendari. Una obra d'art absoluta dissenyada amb or rosa, amb un diàmetre de 47,4 mil·límetres per una alçada de 16,1 mm, i de la qual només sortiran a la venda sis unitats.

Però la gran sorpresa del 175è aniversari ha estat que el Grandmaster Chime no ha vingut sol. Arriba gairebé al mig centenar de rellotges. Patek Philippe ha entès l'aniversari com l'oportunitat perfecta per establir un pont entre el passat i el present, a partir de peces que recorden models històrics de la firma per acabar amb una fantàstica demostració de totes les arts rellotgeres que domina actualment. Els amants de les grans mecàniques sens dubte sabran apreciar el sofisticat Chiming Jump Hour, model en què es recupera la indicació d'hora saltant, que Patek

Philippe només ha utilitzat una vegada en els últims cent anys, amb motiu del 150è aniversari. Es tracta d'una peça que, per si sola, mereixeria tot un article, ja sigui per destacar el seu disseny elegant, l'execució magistral de la seva caixa de platí gravada artesanalment, el dispositiu de soneria d'hores o el curiós sistema d'indicació saltant de les hores, minuts i segons. Sorprenent és també la reinterpretació que s'ha fet del cronògraf, una de les funcions més treballades per Patek Philippe en els últims deu anys. La manufactura ha tingut el detall de dissenyar aquest model tant en edició masculina com en femenina: tot un signe dels temps que demostra l'auge de l'alta rellotgeria de complexitat per a dona. A elles va destinat el model 4675 que presentem en aquestes pàgines, una edició limitada de 150 peces amb caixa d'or rosa de 37 mil·límetres i esfera opalina encastada amb 12 diamants en talla baguet per als índexs. Cal destacar que tots els cronògrafs de la col·lecció 175è aniversari prescindeixen del comptador de minuts per concentrar-se en l'ús de la funció combinant l'agulla secundària amb les diferents escales que decoren les esferes. Finalment, el World Time Geneva Harbour és un exemple de les quaranta referències de *métiers d'art* que Patek Philippe ha presentat en la col·lecció i que sumen tots els oficis artístics que la manufactura ha conservat. Tots els models, molts dels quals peces úniques, tenen com a temàtica comuna la ciutat de Ginebra, en aquest cas expressada en forma de vista del llac en una esfera d'esmalt *cloisonné*. ●

Julián Nieto és periodista especialitzat en alta rellotgeria

Antonio Muñoz Molina

Els ofesos

— Ara mateix no hi ha manera de ser ningú si no es forma part d'un grup que pugui rebre ofenses i indignar-se contra elles, exhibint una ferida sempre simbòlica que sense que el benestar personal se'n ressenti reforci la cohesió col·lectiva, la gemegaire identitat perseguida. Un individu sol no és ningú; i, a més, el fet que estigui sol ja el fa sospitos. Recordo un documental sobre primats superiors que vaig veure fa uns anys. Un grup de ximpanzés patrullava en fila índia per les fronteres del seu territori. Anaven capcots, severs, mirant d'un costat a l'altre, units en la seva conjura defensiva. Qualsevol ximpanzé d'una banda enemiga o forastera que s'atrevis a envair aquell territori, per voluntat o per distracció, podia rebre un càstig ferotge, que incloïa la tortura, l'amputació i de vegades la mort.

Els disposats a sentir-se ofesos patrullen amb una actitud semblant pel territori sagrat dels seus ideals o dels seus costums, o només el de la seva sensibilitat, extremada i per tant molt fràgil. Si a tu t'ofèn algú i estàs sol, no tens defensa. Però si tens la sort que t'empari una comunitat et converteixes en víctima i aleshores et protegeix el cor indignat i plorós dels teus. Tret de les víctimes de veritat, gairebé tothom és propens al victimisme, a les emocions gratuïtes i als seus avantatges pràctics. Si jo sóc novel·lista i publico una novel·la que rep males crítiques i no aconsegueixo lectors m'entristeixo i ho suporto. Si decideixo que en comptes de novel·lista sóc novel·lista andalús, per exemple, la cosa canvia. Puc aduir que les crítiques tan negatives en realitat són una prova del menyspreu de l'elit intel·lectual de Madrid a la literatura que s'escriu a Andalusia, a la sacrosanta perifèria, o encara més, una prova del menyspreu de Madrid cap a Andalusia, cap al poble andalús. En aquell moment deixo de ser un desgraciat com tants altres, com gairebé tots. Ara sóc un perseguit, i a més no estic sol. L'ofensa és més greu perquè no és individual: en mi s'està ofenent tota una comunitat, un poble que fa segles que pateix l'opressió forastera, com gairebé tots els pobles. A banda d'això, una de les paradoxes de les singularitats identitàries és que totes s'assemblen exactament entre si.

En tot això, Internet és una gran ajuda. Abans algú et parava pel carrer i se't queixava a la cara d'alguna cosa que havies escrit i l'havia molestat. Un cop, a Granada, un cotxe va frenar al meu costat, i en va sortir, cridant, la víctima d'una ofensa meva: l'home era un psicopedagog a qui havia molestat que jo comparés la seva especialitat amb la d'ufòleg o la d'astròleg.

Internet ha fet efectiu i còmode el linxament col·lectiu, el que Jaron Lanier va anomenar admirablement "maoisme digital". Alguns dels grups de linxadors més vehements defensen interessos en aparença innocus, afables, fins i tot filantròpics. He vist com associacions de mares partidàries de la lactància, o de defensors del benestar animal, s'enfurismaven violentament amb alguna articulista incauta que vindicava el dret de les dones a no consagrar tota la seva vida a alletar els seus nadons, o contra algú que informava a Facebook que havia posat una rateta a la cuina per atrapar el rosegador corresponent.

Ben aviat ja no serà possible escriure res, dir res, sense provocar el cor de queixes ofeses i enfurismades d'alguna comunitat, d'algun grup nombrós o recòndit. La pietosa dreta republicana dels Estats Units, tan partidària de la pena de mort i de la tortura, va posar el crit al cel —mai més ben dit— quan el president Obama, mentre parlava dels terroristes islàmics, va posar l'exemple de les croades en un recompte de les barbaritats que de tant en tant ha provocat la fe religiosa al llarg de la història.

Però el meu preferit en aquest camp de les ofenses és Sa Santedat, quan després de la matança del *Charlie Hebdo* es va referir amb recança comprensiva al pitjor greuge que pel que sembla pot patir ningú, que faltin al respecte a la mare. Al cap i a la fi, alguna cosa tenen en comú les mares, les pàtries, les religions: que només n'hi ha una i, a més, es dóna el cas que és la de debò. Com a ciutadà escèptic i secular em sento ofès, però no passa res perquè els ciutadans sense empara d'identitats només tenim la protecció dubtosa de la nostra ciutadania.

**MONT
BLANC**

TimeWalker Extreme Chronograph DLC and Hugh Jackman

Crafted for New Heights

Este cronógrafo automático, de resistentes materiales como su caja de acero con revestimiento DLC (diamond-like-carbon) y su correa de alta calidad fabricada con la innovadora piel Extreme para resistir los factores de la vida urbana, se convertirá en su compañero para toda la vida. Visit and shop at Montblanc.com

Fons de Solidaritat
de la Fundació Agbar

Font de solidaritat

**AJUTS AL PAGAMENT
DEL CONSUM DE L'AIGUA**

**Aigües de
Barcelona**

L'aigua de la teva vida

El Fons de Solidaritat de la Fundació Agbar és una font solidària que brolla per arribar als qui més ho necessiten. Per això col·laborem amb Càritas, la Creu Roja i els serveis socials dels ajuntaments per ajudar les famílies que tenen problemes per pagar la factura de l'aigua i, d'aquesta manera garantir l'accés al consum bàsic d'aigua a tothom. Arribant allà on puguem ajudar. Des que aquest fons es va posar en marxa, hem beneficiat a més de 30.000 persones. Obrint-nos camí, com l'aigua.

Agbar
Fundació

